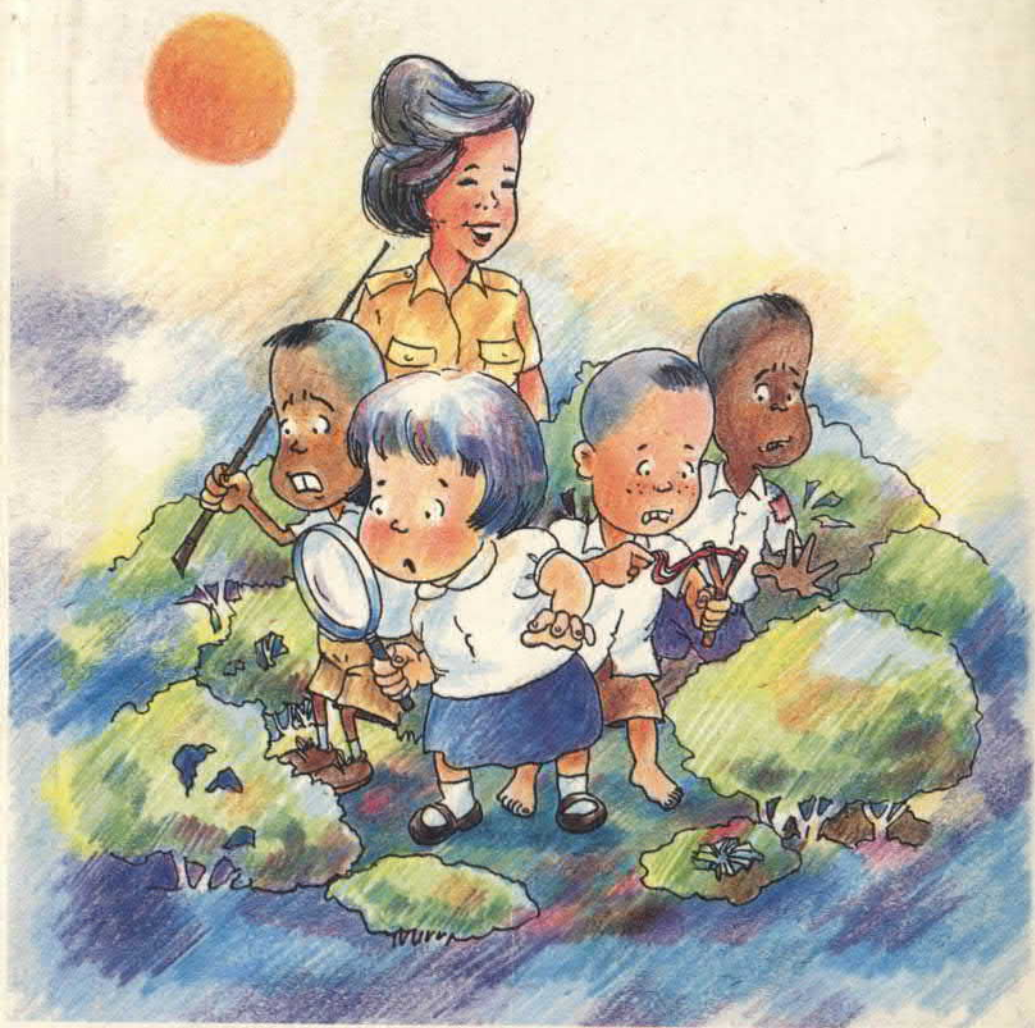

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ข้าศึกที่มองไม่เห็นตัว

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖

ข้าศึกที่มองไม่เห็นตัว

กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง จำนวน ๔๘,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์เป็นของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๐

ผู้จัดพิมพ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974 - 10 - 0546 - 6

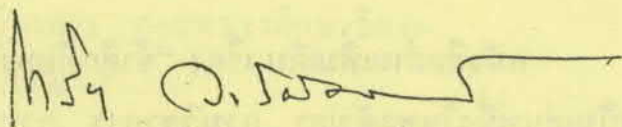
คำนำ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “ข้าศึกที่มองไม่เห็นตัว” เล่มนี้เป็นเล่มหนึ่งในชุดตัวเรา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นตามโครงการผลิตหนังสืออ่านเพิ่มเติม เสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนใช้เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมจากหนังสือเรียน ได้สาระความรู้ ตลอดจนพฤติกรรมตามที่หลักสูตรกำหนด และเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและมีคุณธรรม โดยมอบหมายให้ นางฉวีวรรณ จุณณานนท์ เป็นผู้เรียบเรียง และ นายมลชัย กิ่งแก้ว เป็นผู้วาดภาพ

หนังสือเล่มนี้ ใช้ประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อในเด็ก โดยกล่าวถึง ความหมายของโรคติดต่อ โรคที่เด็กมักจะเป็น ชนิดของโรค อาการของโรค การติดต่อ การป้องกัน ข้อควรปฏิบัติเมื่อเป็นโรค

ในการเรียนการสอน ครูควรมอบหมายให้นักเรียนอ่านหนังสือเล่มนี้ประกอบ และนำเรื่องราวมาสนทนากันในชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อในเด็ก ทั้งนี้ เพื่อนักเรียนจะพึงปฏิบัติตนและระมัดระวังเมื่อมีโรคติดต่อเกิดขึ้นในโรงเรียน

กรมวิชาการขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(นายโกวิท วรพิพัฒน์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๐

สารบัญ

หน้า

เมื่อข้าศึกจู่โจม	๑
หายป่วย	๑๒
พยาธิ	๑๗
ไปโรงพยาบาล	๒๕
ภาคผนวก	๔๕

เมื่อเข้าศึกษา

วันนั้น เป็นวันที่ ๒๕ ธันวาคม อากาศแจ่มใสเย็นสบาย
ด้วยเริ่มเข้าหน้าหนาวและในหัวใจของทุกคนก็รู้สึกรื่นเริง เพราะ
ใกล้จะถึงวันขึ้นปีใหม่แล้ว เด็กนักเรียนต่างเดินแถวเข้าห้องเรียน
ของตนหลังจากร้องเพลงเคารพธงชาติเสร็จแล้ว

ครูสุธีรา ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เดินเข้ามาในห้องเรียนด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม ในมือถือสมุดปกแข็งสองสามเล่ม และทำท่าชะงักเมื่อมองเห็นว่าเก้าอี้นักเรียนหลายตัวว่างเปล่า

“เอ๊ะ เพื่อน ๆ หายไปไหนกันหลายคนจ๊ะ” ครูถามด้วยความสงสัย ครูสุธีราเป็นคนน่ารัก เป็นกันเอง และพูดเพราะกับนักเรียนเสมอ

“สุวรรณีออกหัดค่ะ” นักเรียนหญิงคนหนึ่งตอบ “หนูเดินผ่านบ้านเขาเมื่อเช้านี้ แม่ของเขาให้หนูมาเรียนคุณครูค่ะ”

“ยังงั้นหรือจ๊ะ คงติดจากนิ้วน่ะ” ครูหมายถึงสุวรรณีซึ่งป่วยเป็นโรคหัดและขาดเรียนมาเกือบหนึ่งสัปดาห์แล้ว

“เดี๋ยวครูขานชื่อดูก็คงจะรู้ว่าใครขาดไปบ้าง ครูสุธีราเดินไปนั่งที่โต๊ะทำงาน หยิบสมุดรายชื่อนักเรียนขึ้นมาเปิดแล้วเรียกชื่อ และนักเรียนขานชื่อทีละคน”

“ขาดไปตั้ง ๘ คนเนอะ” คุณครูถอนใจ

“ใครรู้บ้างว่าเพื่อนคนไหนป่วยหรือหายไปไหนกันจ๊ะ”

“ผมรู้ว่าวิบูลย์กับสมบัติเป็นไข้ครับ เมื่อเย็นวานตอนโรงเรียนเลิก ตัวเขาร้อนจี๊ดเชียวครับ” สุวิชาลุกขึ้นตอบ

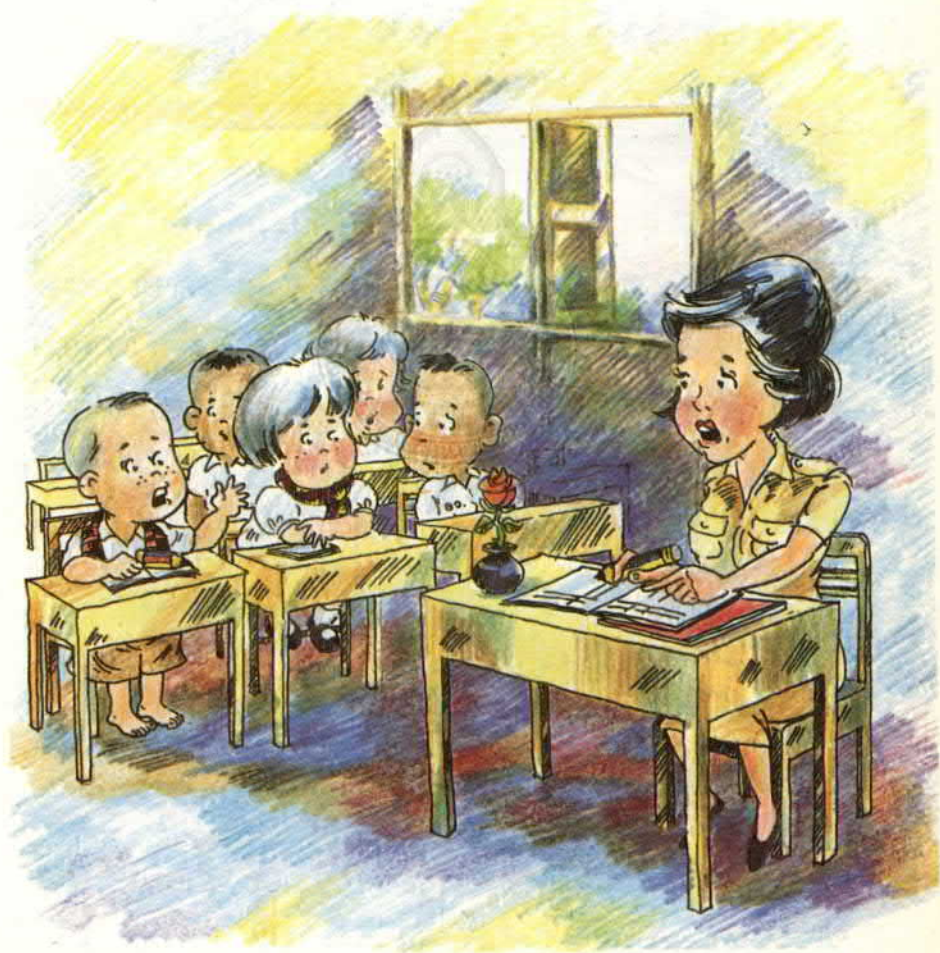
“คงจะเป็นโรคหัดและนักเรียนคนอื่นก็อาจจะเป็นโรคนี้เหมือนกัน เพราะมันเป็นโรคที่ติดต่อกันง่าย แ่จริง ๆ จะป่วยกันอีกก็คนที่ไม่รู้ซึนะ ไกล่จะสอบแล้ว”

“โรคหัดเป็นยังงัยครับ คุณครู” สุวิชาถามขึ้น เขาเป็นคนช่างคิดช่างถาม

“อยากรู้ใช่ไหมจ๊ะ” ครูสุธีราหันมาถามยิ้ม ๆ และพูดต่อ
 “มีใครอยากรู้เรื่องโรคหัดอีกบ้างจ๊ะ”

เด็กนักเรียนต่างยกมือกันสละน

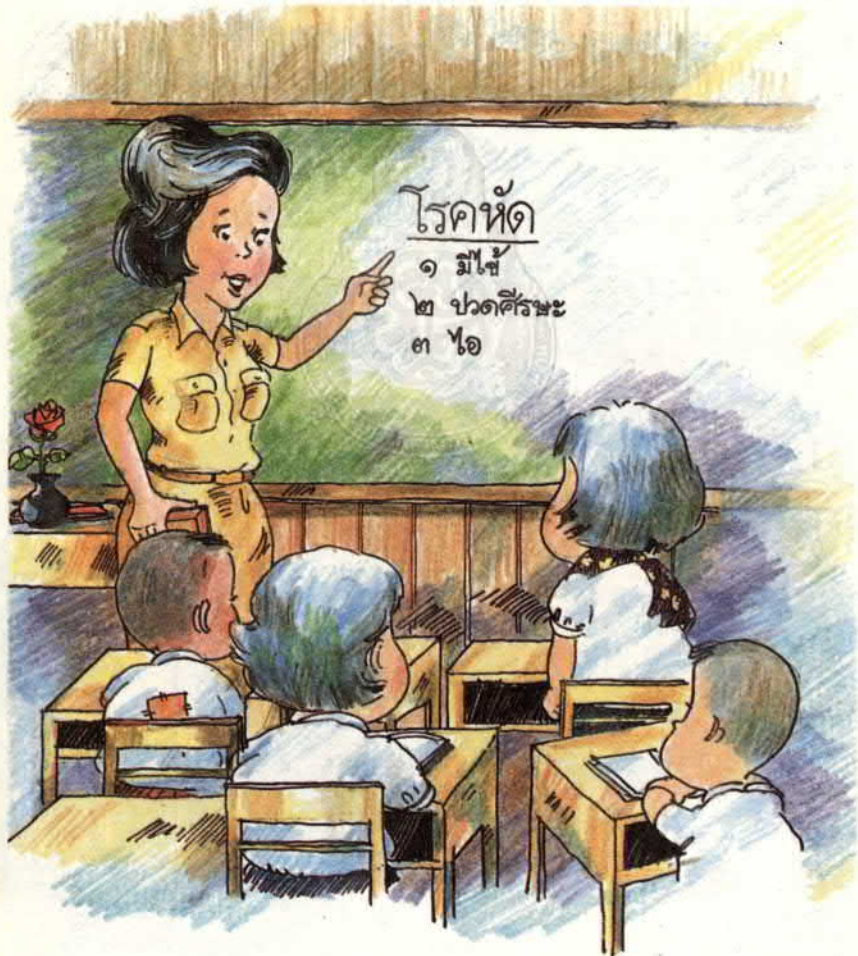
“ถ้าอย่างนั้น ชั่วโมงนี้เรามาคุยกันเรื่องโรคหัดดีกว่า เพราะ
 คาบต่อไปเราจะเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่แล้ว และ
 ค่อยสลับไปเรียนคณิตศาสตร์คาบต่อไปดีไหมจ๊ะ”

นักเรียนต่างตอบรับกันแข็งแซ่ ครูจึงคิดว่าเป็นจังหวะเหมาะที่จะให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนกำลังสนใจ

ครูสุธีราเดินไปที่กระดานดำ หยิบชอล์กมาเขียนคำว่า “โรคหัด” ตัวโตกลางกระดานแล้วหันมาถามว่า

“จำลองศรี เธอเพิ่งหายป่วยจากโรคนี้มาเมื่ออาทิตย์ที่แล้ว เธอลองบอกเพื่อน ๆ ชิวว่าตอนที่เธอป่วย เธอมีอาการอย่างไรบ้าง”

“หนูปวดศีรษะ แสบตา แล้วก็ไอมาก ตัวหนูร้อนมากค่ะ
แม่ว่าหนูเป็นไข้”

“นั่นแหละจะ เป็นอาการในสามสี่วันแรก” ครูพยักหน้ารับ
พร้อมกับเขียนอาการต่าง ๆ ลงบนกระดานดำ” “แล้วต่อมา
ประมาณวันที่สี่ที่ห้าก็มีผื่นขึ้นตามตัวใช่ไหม”

“ใช่ค่ะ” จำลองศรีตอบ

“แล้วที่นี้ใครรู้อย่างไร ทำไมเพื่อน ๆ จึงได้ติดโรคนี้ป่วย
ตามกันเป็นแถว ๆ”

ทุกคนเงียบ ครูจึงอธิบายต่อให้เข้าใจ

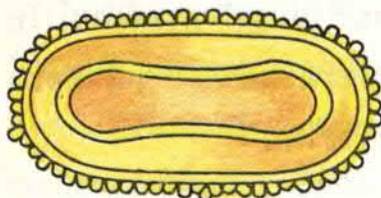
“โรคนี้เกิดจากเชื้อโรคชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ไวรัส เชื้อโรค
นี้จะแพร่ทางน้ำมูก น้ำลาย หรือเสมหะของคนที่เป็นโรค เมื่อไอ
หรือจาม เชื้อนี้ก็จะกระเด็นไปเข้าปากหรือจมูกของผู้อื่น หรือ
อาจเป็นละอองกระจายลอยไปในอากาศ ทำให้ผู้อื่นได้รับเชื้อจาก
การหายใจ หรือจากการใช้แก้วน้ำ ช้อน หรือกินอาหารร่วมกับ
คนที่เป็นโรค ก็จะทำให้ติดเชื้อโรคนี้ได้เหมือนกัน เขาจึงถือว่า
โรคหัดนี้เป็นโรคติดต่อโรคหนึ่ง”

“อ้อ อย่างนี้เอง ครูจึงสอนให้เราปิดปากเวลาไอหรือจาม
ใช่ไหมครับ” สุวิชาถาม

“ใช่จะ นั่นก็เป็นเหตุผลข้อหนึ่ง แต่เหตุผลอย่างอื่นก็คือ
การจามหรือไอโดยไม่ปิดปากนั้นถือเป็นกิจวัตรที่ไม่สุภาพ เพราะ
อาจทำให้น้ำลายหรือเศษอาหารกระเด็นไปถูกผู้อื่นได้ ดูน่ารังเกียจ”

“คุณครูคะ โรคติดต่อคืออะไร” จำลองศรีสงสัย

ลักษณะของไวรัสชนิดต่าง ๆ

Poxviridae
(Vaccinia)

dsDNA

Baculoviridae
(Nuclear polyhedrosis)

Herpesviridae
(Herpes simplex)

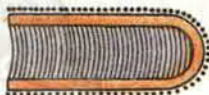
ssRNA

Paramyxoviridae
(Measles)

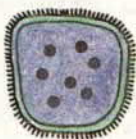
Orthomyxoviridae
(Influenza)

Rhabdoviridae
(Vesicular stomatitis)

Retroviridae
(Rous sarcoma)

Arenaviridae
(Lymphocytic choriomeningitis)

Coronaviridae
(Avian
Infectious bronchitis)

Bunyaviridae
(Bunyamwera)

Togaviridae
(Sindbis)

100 nm

“โรคติดต่อก็คือโรคที่สามารถติดต่อกันได้จากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งจะ” ครูสุธีราตอบ

“เมื่อมีใครคนหนึ่งเป็นโรคขึ้นมา ก็จะทำให้คนอื่น ๆ ป่วยตามไปด้วย บางครั้งก็อาจมีคนป่วยพร้อม ๆ กันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเราเรียกว่ามีการระบาดของโรคนั้นขึ้น โรคบางโรคก็ติดต่อกัน

โดยตรงจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง เช่น โรคหัด” ครูอธิบายต่อไป

“โดยคนไข้ไอหรือจามไปเข้าจมูกเข้าปากคนอื่น บางโรคก็อาจติดต่อได้ทั้งโดยตรงหรือโดยมีสัตว์เป็นตัวนำเชื้อ อย่างเช่น แมลงวันนำเชื้อบิด อหิวาตกโรค หรือโรคอุจจาระร่วงอื่น ๆ ซึ่งมีเชื้อโรคอยู่ในอุจจาระของผู้ป่วย เมื่อแมลงวันบินไปเกาะอุจจาระของคนที่เป็นโรค แล้วบินไปเกาะอาหาร มันก็จะนำเชื้อไปที่อาหารนั้นด้วย ทำให้คนที่กินอาหารนั้นเข้าไปเกิดเป็นโรคหรือถ้าคนที่เป็นโรคเหล่านี้เข้าส้วมถ่ายอุจจาระแล้วล้างมือไม่สะอาดก็จะมีเชื้อโรคติดอยู่ที่มือ เมื่อไปทำอาหารให้คนอื่นกินก็จะทำให้คน ๆ นั้นติดโรคจากเขาได้โดยตรง

แต่บางโรคจะติดต่อกันได้ก็โดยมีสัตว์เป็นตัวนำเชื้อเท่านั้น เช่น ยุงก้นปล่อง จะนำเชื้อมาลาเรียจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง โดยที่มันไปกินเลือดของคนที่เป็นโรค แล้วเมื่อไปกัดคนอื่นต่อ มันก็จะปล่อยเชื้อมาลาเรียไว้”

ยุงก้นปล่อง

“คุณครูคะ จำลองศรีเขาหายป่วยตั้งสัปดาห์แล้ว และตอนที่เขาไม่สบายคุณครูก็ให้เขาหยุดเรียนไปตั้งหนึ่งสัปดาห์แล้วทำไมเพื่อน ๆ ถึงยังติดโรคได้ล่ะคะ” อินทิราสงสัย

ครูสุธีรา ยิ้มด้วยความพอใจ และชมว่า

“เป็นคำถามที่ดีมาก หนูเข้าใจถาม คนที่ได้รับเชืónี้แล้วในสองสัปดาห์แรกจะยังไม่มีอาการ แต่จะเริ่มแพร่เชื้อโรคให้คนอื่นได้ตั้งแต่ประมาณวันที่ห้าหลังจากรับเชื้อไว้แล้วจนหลังจากที่มีผื่นขึ้นแล้วสี่ห้าวัน ในสองสัปดาห์แรกที่ไม่มีอาการนี้ เราเรียกว่าระยะฟักตัว เมื่อครบสองสัปดาห์แล้วจึงจะเริ่มมีอาการอย่างที่คุณครูเล่าให้ฟัง คือ ไข้ไม่สูง ใจมาก ตาแดง เป็นอยู่ได้สัปดาห์จะมีผื่นขึ้นและในช่วงนี้ก็ยังมีไข้ต่อไปอีกสองถึงสามวัน ไข้จึงจะลดลง จะเป็นผื่นอยู่ราว ๆ สองสัปดาห์ คือ ผื่นที่แดงตอนแรกจะเริ่มด่างลง แล้วค่อย ๆ จางหายไป ทางที่ดีเมื่อนักเรียนรู้ว่าป่วย พ่อแม่ควรรีบพาไปหาหมอ

โรคนี้ถ้าไม่ได้เป็นในเด็กเล็ก ๆ ที่อายุต่ำกว่า ๑ หรือ ๒ ขวบ และถ้าไม่มีโรคแทรกก็จะไม่มีอันตรายนัก จะหายไปเอง” ครูสุธีราอธิบายต่อ “แต่ที่สำคัญและอาจทำให้เด็กตายหรือพิการได้ก็คือโรคแทรก ที่พบบ่อยก็คือ ปอดบวม ท้องเดิน หูอักเสบ และที่อันตรายมากถึงแม้จะพบน้อยก็ตาม ก็คือสมองอักเสบ เพราะฉะนั้นในสมัยนี้จึงมีผู้ทำวัคซีนขึ้นมาเพื่อฉีดให้กับเด็ก ๆ โดยเริ่มฉีดในเด็กอายุตั้งแต่ ๕ เดือน หรือขวบกว่าขึ้นไป”

“คุณครูครับ ผมได้ความรู้เรื่องโรคหัดมากจังเลยครับ”

“จำไม่ได้หรือที่ครูไปรับการอบรมที่กรุงเทพฯ เมื่อหน้าร้อน
ปีนี้ยังงั้นละ และเมื่อครูกลับมาเรายังช่วยกันทำแผนภูมิการป้องกัน
อุบัติเหตุเลย การอบรมมีหมอมานำพูดให้พวกครูฟังจะ ครูก็ได้มา
ถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจอีกต่อหนึ่ง เอาละ มีใครสงสัยอะไร
อีกไหมจ๊ะ”

“ผมครับ” ต่อพงศ์ยกมือ

“ว่ายังไงจ๊ะ”

“ถ้าผมเป็นหัด ผมต้องหยุดเรียนกี่วันครับ”

“โดยธรรมดาถ้าไม่มีโรคแทรก เมื่อฟื้นขึ้นได้ ๒ - ๓ วัน
แล้ว ไข้ก็จะลดลง ผู้ป่วยก็จะรู้สึกสบายขึ้น นอกจากอาจจะยัง
รู้สึกเพลียอยู่บ้าง ระหว่างที่เป็น ควรจะหยุดเรียนเพื่อให้ฟื้นระยะ
ติดต่อ และได้พักผ่อนให้สบายพอที่จะมาโรงเรียนได้จ๊ะ แต่ต่อพงศ์
คงจะไม่อยากออกหัดเพื่อจะหยุดโรงเรียนหรอกนะจ๊ะ” ครูเข้า
เด็ก ๆ พากันหัวเราะ

“ไม่หรอกครับ ผมไม่อยากป่วย ผมอยากมาโรงเรียน
เพราะได้ความรู้และสนุกดีด้วย” ต่อพงศ์ตอบอย่างจริงจัง

เสียงระฆังหมดชั่วโมงเรียนดังขึ้น ครูสุธีรา จึงอนุญาตให้
นักเรียนออกไปพักได้ เด็ก ๆ ต่างลุกขึ้นยืนทำความเคารพครู
ของเขาพร้อมกัน”

- เมื่อมีโรคติดต่อเกิดขึ้น ต้องรีบแจ้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอ สาธารณสุขจังหวัด หรือโรงพยาบาล เพื่อร่วมกันป้องกันการแพร่กระจายของโรค
- โรคติดต่อหลายชนิดจะเกิดการระบาดง่าย และอาจทำให้มีคนเจ็บป่วยหรือตายได้มาก ซึ่งอาจรวมถึงญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และตัวเราเองด้วย
- ผู้ป่วยที่เป็นโรคติดต่อควรพักรักษาตัวอยู่ที่บ้าน หรือที่โรงพยาบาล ถ้าอาการรุนแรง จนกว่าโรคจะหายหรือพ้นระยะติดต่อดีแล้ว
- โรคติดต่อบางโรค เช่น อีสุกอีใส หัดเยอรมัน ตับอักเสบบางชนิด ไวรัสนั้น ผู้ป่วยมักไม่มีใครมีอาการมาก แต่การไปโรงเรียน ไปทำงาน หรืออยู่ในที่ที่มีผู้คนมากทั้งที่ยังอยู่ในระยะติดต่อนั้น จะเป็นการแพร่เชื้อให้ผู้อื่น จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง

หายป่วย

กว่านักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จะกลับมาเรียนพร้อมหน้ากัน ก็ล่วงเข้ากลางเดือนมกราคม เนื่องจากมีเด็กอีกหลายคนทยอยกันป่วย ไม่แต่นักเรียนในชั้นเรียนนี้เท่านั้น แต่นักเรียนชั้นอื่น ๆ ก็ป่วยด้วยหลายคน ถึงกับต้องไปนอนรับการรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลชุมชน เพราะมีโรคแทรก

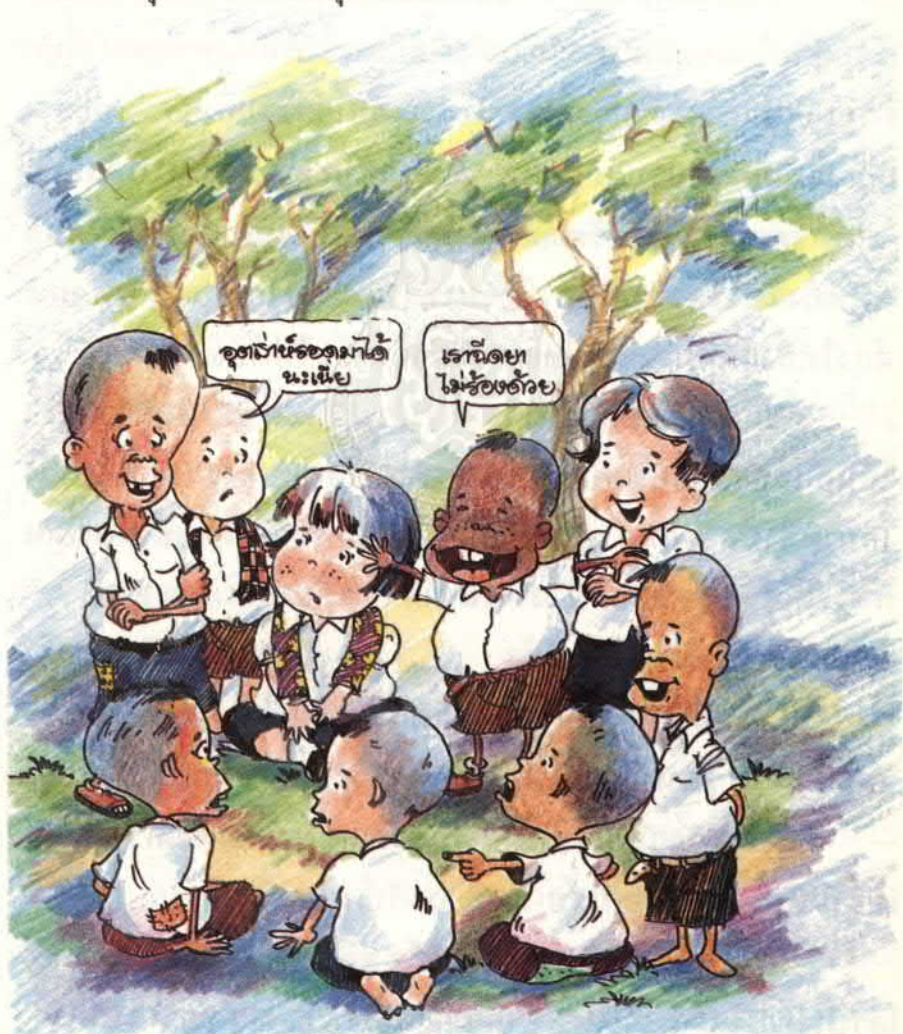
บรรยากาศในห้องเรียนที่เคยเรียนและหยอหยงไปประยะหนึ่งนั้น กลับสนุกสนานมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มจอมชนทั้งห้ากลับมาพร้อมหน้ากัน สรพงษ์ วิบูลย์ สมบัติ นิวัฒน์ และอินทรา เป็นเด็กที่ค่อนข้างซน แต่ถึงกระนั้นก็เป็นที่รักของเพื่อน ๆ และครู เพราะแม้ว่าจะซนและบางครั้งทำให้เกิดเรื่องวุ่นวายบ้าง แต่ทั้งห้าก็เป็นเด็กที่ขยันในการเรียน มีมรรยาทต่อผู้ใหญ่ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน และมีน้ำใจดีคอยช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ

สรพงษ์ วิบูลย์ สมบัติ และนิวัฒน์ นั้นถูกโรคหัดเล่นงานทั้ง ๔ คน อาจเป็นเพราะใกล้ชิดกันมาก เชื้อโรคจึงติดต่อกันง่าย นี่ยังโชคดีที่ครูสุธีรา บังคับให้เด็กที่ป่วยทุกคนหยุดเรียนจนกว่าโรคจะหายขาด มิฉะนั้นคงจะต้องเป็นโรคนี้อันทั้งโรงเรียนเป็นแน่ นอกจากคนที่เคยออกหัดมาแล้ว เด็ก ๆ เคยสงสัยว่า ทำไมครูและเพื่อน ๆ บางคนจึงไม่ป่วยและครูสุธีราก็อธิบายว่า โรคหัดและโรคอื่นบางโรค เช่น โรคสุกใส หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า

อีสุกอีใส คางทูม และหัดเยอรมันนั้น เมื่อเป็นครั้งหนึ่งแล้วจะ
ไม่เป็นซ้ำอีก เพราะผู้นั้นมีความต้านทานต่อโรคได้จนตลอดชีวิต

พักกลางวัน หลังกินอาหารเสร็จแทนที่เด็ก ๆ จะวิ่งเล่น
กันอย่างเคย เด็ก ๆ ต่างพากันจับกลุ่มฟังเพื่อน ๆ ที่เพิ่งหายป่วย
กลับมาคุยกันอย่างสนุกสนาน

“แม่ให้เรากินยาเขียวทุกวัน ขมแทบตาย บอกว่าต้อง
กระทุ้งให้ผื่นออกมา ๕ จะได้ไม่เป็นหัดหลบใน แต่แล้วก็ไม่หาย
สักที แอ้มยังเป็นมากจนพอต้องพาไปโรงพยาบาล หมอบอกว่า
เราเป็นโรคปอดบวมแทรก” นิวัฒน์เล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง

“พอถามหมอว่า ทำไมถึงเป็นอย่างนั้น ทั้ง ๆ ที่ให้ยาเขียว
กินอยู่ แต่หมอบอกว่า ยาเขียวไม่ได้มีฤทธิ์รักษาโรคหัดเลย ที่ถูก
ควรให้กินยาลดไข้ และดื่มน้ำมาก ๆ กับใช้ผ้าชุบน้ำเช็ดตัวบ่อย ๆ
และที่เราเป็นปอดบวมแทรกนั้น ก็เป็นเพราะความต้านทานโรคเรา
ไม่ดี” เพื่อน ๆ ฟังนิวัฒน์เล่าด้วยความสนใจ เพราะการที่เพื่อน
คนหนึ่งต้องไปนอนรับการรักษาที่โรงพยาบาล ถูกฉีดยา และ
ต้องให้น้ำเกลือ นั่นถือเป็นเรื่องที่น่าตื่นเต้นไม่น้อย

“มีหน้าซำแม้อย่างห้ามกินอะไร ๆ ไปหมด ให้อุ่นก็ว่าแสง
ไอนี้ก็แสง แต่หมอบอกว่ากินอาหารได้ทุกอย่าง นอกจากถ้า
ไอบากก็ไม่ต้องกินอาหารมันจัดหรือของที่ทอด หรือถ้าท้องเดิน
ก็ควรให้กินอาหารอ่อนที่ไม่ใคร่มีกาก และต้องกินน้ำมาก ๆ ด้วย”
นิวัฒน์เล่าต่ออย่างภาคภูมิใจ

“ตอนนี้แม่เลยปล่อยให้เรากินตามสบาย เพื่อเพิ่มพลัง
ยังไงล่ะ” นิวัฒน์แบ่งกล้ำให้เพื่อน ๆ ดู ทุกคนหัวเราะชอบใจ
ที่จริงนิวัฒน์แบ่งกล้ำไปอย่างนั้นเอง เขายังผอมกว่าเดิมอยู่
เพราะน้ำหนักลดไปเกือบ ๒ กิโลกรัม

“เราไม่เป็นปอดบวม แต่ก็ท้องเดินอยู่ ๒ วัน” สรพงษ์
เล่าบ้าง

“เล่นเอาแทบหมดแรง พอดีครูสุธีราไปเยี่ยม ครูแนะนำให้แม่
โรยเกลือลงไปบนน้ำข้าวหรือข้าวต้มให้เรากิน และให้ดื่มน้ำต้มสุก
ใส่น้ำตาลทรายใสเกลือนิดหน่อย ครูบอกว่าคนที่ท้องเดินหรือ
อาเจียนจะเสียน้ำและเสียเกลือ ทำให้อ่อนเพลีย น้ำเกลือ และ
น้ำตาลทรายจึงช่วยรักษาไม่ให้อาการของโรคหนักลง เหมือนที่
หมอให้น้ำเกลือจากขวดที่แขวนไว้ยังงี้ละ”

“งั้นก็เอาเกลือเม็ดมาอม หรือกินอะไรที่เค็ม ๆ มาก ๆ ซี้”
หนูออกความเห็นบ้าง

“ตอนแรกเราก็คิดอย่างนั้นเหมือนกัน” สรพงษ์ตอบ “แต่
ผิดนัด ครูบอกว่าถ้ากินเกลือมากเกินไป ก็จะเป็นอันตรายได้”

“โชคดีที่เราไม่เป็นอะไร” ต่อพงศ์พูดขึ้นบ้าง

“อย่าเพิ่งดีใจ คุณหมอที่โรงพยาบาลบอกว่าเชื้อโรคมีอยู่
ทั่วไป ถ้าเรารักษาความสะอาดไม่ดี และไม่รู้จักป้องกันโรค เราก็ค
จะเจ็บป่วยได้ง่าย” นิวัฒน์ปรามอย่างผู้รู้

“แหม นิวัฒน์กับสรพงษ์ป่วยคราวนี้ รู้อะไร ๆ ดีขึ้นเยอะ
เชียวนะ” อินทิราชม

“แน่ละ” สรพงษ์ยึดอก “คนฉลาดอย่างเช่นข้าพเจ้า
คุณสรพงษ์ย่อมต้องพยายามหาความรู้อยู่เสมอ”

“เสียแต่จี้ไม้ไปหน่อย” อินทิราแหย่พร้อมกับวิ่งหนีไป
โดยเร็ว ในขณะที่สรพงษ์ทำท่าเงื่อง่าวังไ่ไปตามดี “ที่โรงพยาบาล
มีหมอกคนหนึ่งใจดีมาก เป็นคนรักเราเอง ชื่อคุณหมอแสงโสม
คุณหมอสัญญาจะให้พวกเราได้ดูแลอย่างขบย คุณหมอจะเอาตัว

เชื้อโรคและไขพยาธิให้พวกเราคูด้วยละ ถ้าพวกเราอยากไปกัน
ก็บอกคุณครูสุธีราให้พาไปก็ได้”

เด็ก ๆ พวกกันแสดงความสนใจ “ดีจัง เราไปบอกคุณครู
กันดีกว่า ไม่ทราบคุณครูจะพาไปหรือเปล่า”

“พาไปซิจ๊ะ” เสียงครูสุธีรานั้นเอง ครูมายืนอยู่ใกล้ ๆ
เมื่อไหร่ไม่มีใครเห็น “แต่ครูต้องไปติดต่อกับคุณหมอก่อน จะได้
นัดวันที่คุณหมอว่าง แล้วเราต้องไปขอลุงสิน พ่อของนิวัฒน์
ให้พวกเราได้ติดรถกระบะไปที่โรงพยาบาลด้วยจะได้ไปเที่ยว
ในเมืองกันสักที”

เด็ก ๆ พวกกันไซโยด้วยความดีใจ

ผู้ที่มีไข้ (ตัวร้อน) อาเจียนหรือถ่ายเหลวเป็นน้ำ จะเสียน้ำออกจาก
ร่างกาย ทำให้ร่างกายแห้ง ขาด
น้ำ จึงควรให้กินน้ำสะอาดบ่อย ๆ
อาจใช้น้ำสุกหรือน้ำสะอาด
ประมาณ ๑ ขวดน้ำปลา (ขวด
เหล้าอย่างกลมขนาดใหญ่) ใส่
น้ำตาลทราย ๒ ช้อนโต๊ะ และใส่
เกลือป่น ๒ ช้อนชา ให้ดื่ม
บ่อย ๆ (น้ำที่ผสมเช่นนี้เรียกว่า
น้ำเกลือชนิดกิน)

พยาธิ

สุมิตรเก็บความสงสัยไว้ตั้งแต่เมื่อวาน ที่เขาได้เห็นคนขายยาห้องขายยาถ่ายพยาธิ และข้าง ๆ ตัวคนขายยามีขวดใส่พยาธิชนิดต่าง ๆ วางอยู่ ดูแล้วน่าขยะแขยง สุมิตรคิดอยู่ในใจว่าวันนี้จะต้องถามครูสุธีราให้ได้ว่า พยาธิเหล่านั้นจะเป็นอันตรายอย่างไรบ้าง เพราะน้องสาวของสุมิตรเป็นโรคพยาธิอยู่ เช้าวันนั้นทุกคนในชั้นเจียบกริบ เมื่อเห็นครูสุธีราเดินเข้ามา

“ทำไมส่งเสียงดังอย่างนี้ล่ะจ๊ะ หนวกหูเพื่อน ๆ ห้องอื่นแย่เรตกลงกันไว้แล้วไม่ใช่หรือว่าเราจะไม่รบกวนผู้อื่น และทำตัวให้มีมรรยาทเสมอ” ครูสุธีราพูดเสียงเคร่งขรึม

เด็ก ๆ นิ่งเจียบ

“คนที่มีมรรยาทเป็นอย่างไรวิบูลย์” ครูถาม

“คือคนที่รู้จักเกรงใจผู้อื่นครับ คุณครู” วิบูลย์ลุกขึ้นยืนตอบก้มหน้าด้วยรู้สึกผิด

“ดีแล้วที่ยังจำกันได้ ครูหวังว่าพวกเราคงจะช่วยกันเตือนไม่ให้เสียมรรยาทเช่นนี้อีกนะจ๊ะ”

เด็ก ๆ ต่างรับคำ

“แต่...คุณครูคะ คราวนี้ที่เอะอะเพราะมีเรื่องคืบคั้นจริง ๆ ค่ะ” อินทียรีบบอก

“สุมิตรเขาเอาตัวอะไรไม่ทราบมาให้พวกเราดูกัน เขาบอกว่ามันออกมาจากก้นน้องสาวเขาค่ะ มันยังคืบอยู่เลยล่ะ

คุณครู”

“ตัวอะไรจ๊ะ ครูจะถามอยู่เหมือนกัน เห็นโป้งถือขวดอยู่
เมื่อตะกี้นี้”

“กระดิก กระดิก กระดก...” เสียงใครคนหนึ่งแอบร้อง
เป็นทำนองค่อย ๆ อยู่หลังห้อง

นักเรียนทั้งห้องพยายามกลั้นหัวเราะเต็มที่แต่ก็ยังมีเสียง
กึกกัก ๆ ลอดออกมาแล้วก็กลายเป็นเสียงหัวเราะดังลั่นเมื่อต่าง
กลั้นไม่อยู่ แม้แต่ครูสุธีราเองก็พลอยหัวเราะตามไปด้วย แต่เมื่อ
รู้สึกตัวก็รีบหยุด

“ขอกรุณาน้อยได้ไหม”

วิบูลย์ถือขวดแก้วใบเล็ก ๆ มาส่งให้ครู ข้างในขวดมีน้ำอยู่ครึ่งหนึ่ง และมีตัวอะไรบางอย่าง ๒ - ๓ ตัวลอยอยู่ ลักษณะสีขาวนวล แบนและกว้างกว่าไม้ขีดไฟเล็กน้อย ยาวประมาณ ๑ นิ้ว

ครูสุธีรยักขุดขึ้นดูแล้วถามสุมิตรว่า “เธอเอามาได้อย่างไร มันไม่ใช่ของเล่นนะ”

“น้องสาวผมเขาบอกแม่ว่า มันหลุดออกมาจากก้นเขาอยู่เรื่อย ๆ ครับ บางครั้งก็ออกมากับอุจจาระ ผมเป็นห่วงน้องก็เลยตัดสินใจเก็บมาเพื่อจะถามคุณครูครับ”

“พยาธิไงละ ครูเข้าใจว่าเป็นตัวดี แต่ก็ไม่แน่ใจ เพราะครูเองก็ไม่ใช่มะหมอ ครูมีหนังสือเกี่ยวกับโรคพยาธิอยู่เล่มหนึ่งจะไปหยิบมาให้ดู”

ครูสุธีรหายไปที่ทางห้องพักครู ครูหนึ่งก็กลับเข้ามาพร้อมกับหนังสืออยู่ในมือ

“ใช่แล้ว เขาเรียกตัวดี มี ๒ ชนิด คือ ตัวดีคหุ กับตัวดีคว นี้อย่างมีรูปด้วย” ครูเปิดหนังสือและวางลงบนโต๊ะทำงานเล็ก ๆ เข้ามามุงดูอย่างสนใจ

ในหนังสือเล่มนี้เขียนไว้ว่า พยาธิในลำไส้ของคนมีหลายอย่าง ที่พบบ่อยในเมืองไทย มีพยาธิปากขอ พยาธิไส้เดือน พยาธิเส้นด้าย พยาธิเข็มหมุด พยาธิแส้ม้า พยาธิใบไม้ตับ และพยาธิตัวดี และนอกจากนี้ก็ยังมีชนิดอื่น ๆ อีกหลายชนิด

พยาธิตัวติด

“มันมาจากไหนคะ
คุณครู” อินทिरาสงสัย

“นี่ไงไงจ๊ะ ดูรูปหน้านี้สิ
รูปนี้เรียกว่าวงจรชีวิตของพยาธิ
หมายความว่า มันเกิดมาอย่างไร
และไปอยู่ที่ไหนบ้าง”

ครูชี้ที่วงจรชีวิตของตัวติด พร้อมกับอธิบายไปตามภาพ
“อย่างเช่นตัวติดนี้ การที่คนมีพยาธิชนิดนี้ก็เพราะกินเนื้อหมู
หรือเนื้อวัวที่มีตัวอ่อน หรือกินผักสด ผลไม้ ที่มีไข่พยาธิติดอยู่
เข้าไป เนื้อหมูที่มีตัวอ่อนของพยาธิอยู่จะเห็นเป็นเม็ดใส ๆ คล้าย
เม็ดสาเก ในเนื้อหมูหรือเนื้อวัวที่ดิบ ๆ สุก ๆ ตัวอ่อนนั้นจะยังมี
ชีวิตอยู่ แล้วไปเคี้ยวโตในลำไส้คน มันจะใช้หัวเกาะติดกับลำไส้
และคอยแย่งอาหาร ทำให้คนที่เป็นพอมลงทั้ง ๆ ที่กินได้มาก
และอาจมีอาการปวดท้อง ท้องเดินได้”

“มิน่าเล่า น้องผมถึงพอมนั้ก” สุมิตรรำพึง

“ใช่แล้ว สุมิตรต้องไปเล่าให้คุณพ่อคุณแม่ฟัง และให้พา
น้องไปตรวจและขอยาถ่ายพยาธิจากคุณหมอที่โรงพยาบาลนะจ๊ะ”
ครูสุธีราตอบ และเล่าต่อไปว่า

“ไข่หรือปล้องแก่ของตัวติดจะหลุดออกมากับอุจจาระ
หรือบางครั้งปล้องแก่ก็หลุดออกมาทางทวารหนักเหมือนที่เรา
เห็นอยู่ในขวดนี้ ในปล้องมีไข่มากมาย ถ้าคนไปถ่ายตามที่ต่าง ๆ
ที่ไม่ใช่ส้วม ก็จะทำให้ปล้องและไข่พยาธิอยู่ตามพื้นดินและในน้ำ

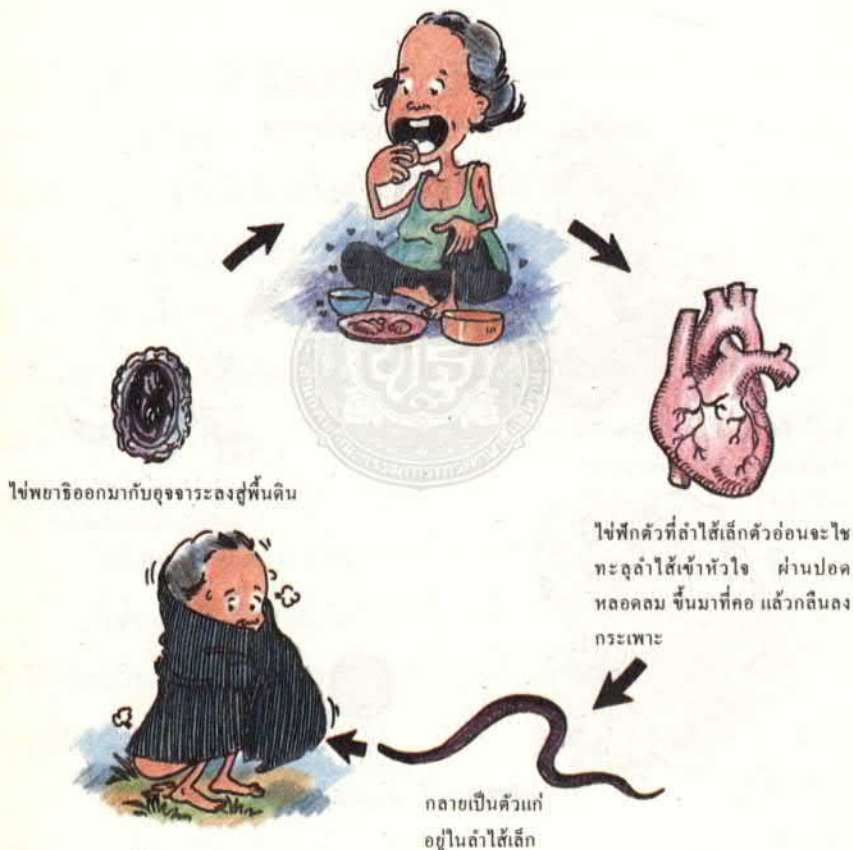
ทั่วไป เมื่อหมูหรือวัวกินหญ้าหรืออาหารที่มีไข่ปล้องนี้ติดอยู่เข้าไป มันก็จะเกิดเป็นตัวพยาธิอยู่ในลำไส้ ตัวอ่อนของพยาธิจะไชทะลุออกจากลำไส้ไปอยู่ตามกล้ามเนื้อของสัตว์ชนิดนั้น ทำให้คนที่กินเนื้อสัตว์ที่เป็นโรคโดยไม่ทำให้สุกเสียก่อนมีพยาธิไปด้วย เป็นวงจรชีวิตอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ”

วงจรชีวิตของพยาธิตัวตืด

“และนี่ก็เป็นวงจรชีวิตของพยาธิไส้เดือน ซึ่งพบมากพอ ๆ กับพยาธิปากขอ พยาธิชนิดนี้ลักษณะและขนาดคล้าย ๆ ไส้เดือน คนที่มีพยาธิจะมีอาการปวดท้อง ถ่ายอุจจาระไม่ปกติ และถ้ามีจำนวนมาก ๆ จะอุดตันในลำไส้ ทำให้ปวดท้องมาก และบางครั้ง

คนกินอาหารที่ไม่สะอาดมีไข่พยาธิ

วงจรชีวิตของพยาธิไส้เดือน

อาจถ่ายหรืออาเจียนพยาธิออกมาทางปากได้”

เด็ก ๆ บางคนทำท่าพะอืดพะอม

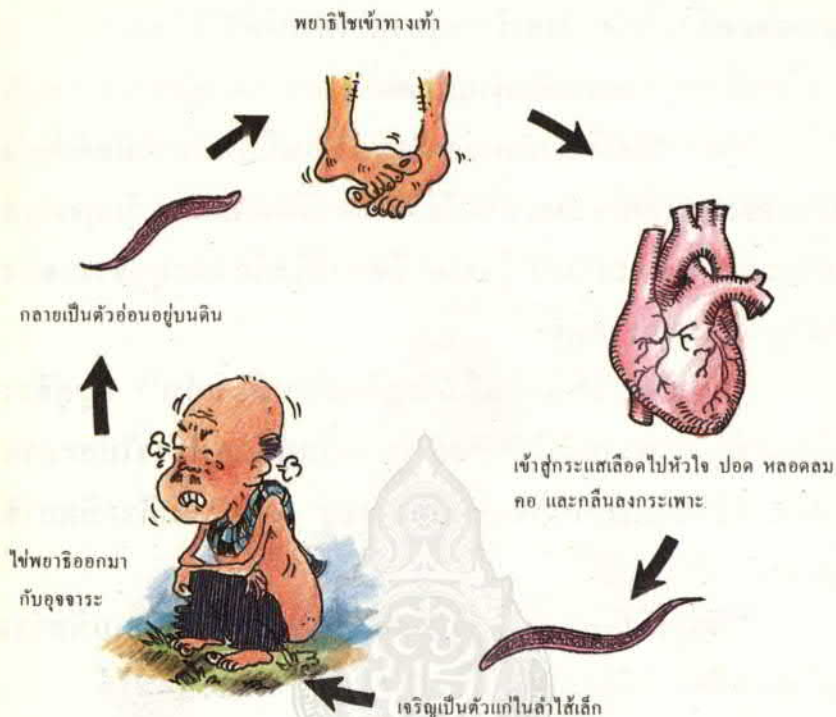
“พยาธิไส้เดือนตัวแก่อยู่ในลำไส้เหมือนกัน มันจะแย่งอาหารของคนที่เป็น และออกไป ไข่ของมันจะออกมากับอุจจาระ เพราะฉะนั้นถ้าเราอยากรู้ว่าใครมีพยาธิจึงต้องเอาอุจจาระของคน ๆ นั้น มาตรวจดูจ้ะ”

“พวกพยาธินี้ถือว่าเป็นโรคติดต่อเหมือนกัน” ครูสุธีราอธิบายต่อ “เพราะถ้าใครกินอาหารหรือผักสดที่ล้างไม่สะอาด มีไข่พยาธิที่ออกมาจากอุจจาระนั้นติดอยู่ คน ๆ นั้นก็จะมีพยาธิขึ้นมาด้วย”

“อย่างนี้เอง คุณครูจึงบอกว่าทุกบ้านควรมีส้วมที่สร้างอย่างถูกต้อง ไม่ควรไปถ่ายในป่าในทุ่ง” สรพญ์นึกได้

“ถูกแล้วจ้ะ และเพราะเหตุนี้ เจ้าหน้าที่ในเมืองจึงส่งคนมาแนะนำวิธีทำส้วมง่าย ๆ ราคาถูก แต่ถูกสุขลักษณะให้กับพวกเรา ยังไงละจ้ะ นอกจากนั้นบางคนก็ใช้อุจจาระเป็นปุ๋ยของผัก การกินผักต่าง ๆ จึงต้องทำให้สุกหรือล้างให้สะอาดเสียก่อน”

“พยาธิที่พบบ่อยอีกชนิดหนึ่งก็คือพยาธิปากขอ” ครูอธิบายต่อไป “และตัวนี้ต่างกับตัวอื่นตรงที่มันไชเข้าทางเท้า เพราะฉะนั้นคนที่ไม่ใส่รองเท้าจึงอาจมีพยาธิชนิดนี้เข้าสู่ร่างกายได้ง่าย มันจะไปเกาะอยู่ที่ผนังลำไส้ และดูดเลือดกิน ทำให้คนที่มีพยาธิชนิดนี้มีอาการโลหิตจาง คือซีดเพราะขาดเลือดและนี่ก็คือวงจรชีวิตของมัน”

วงจรชีวิตของพยาธิปากขอ

“ตัวเล็ก ๆ ในรูปนี้เรียกว่า พยาธิเข็มหมุด” ครูพลิกหนังสือไปอีกหน้าหนึ่ง

“สำหรับพยาธิเข็มหมุดนี้ ตัวมันมีรูปร่างกลม ๆ เล็ก ๆ สีขาว พวกนี้ไม่มีใครมีอันตรายนัก นอกจากทำให้รำคาญ เพราะคนที่เปิ่นจะมีอาการคันที่ปากทวารหนัก เนื่องจากพยาธิจะออกมาวางไข่ที่ปากทวารหนักในเวลากลางคืน แต่ถ้าเป็นมาก ๆ และเกาบ่อยก็ทำให้บริเวณปากทวารหนักและอวัยวะเพศอักเสบได้

เหมือนกันจะ” ครูสุธีราอ่านในหนังสืออย่างรวดเร็วและอธิบายให้ลูกศิษย์ฟัง

“พยาธิชนิดนี้ติดต่อกันโดยการกินไข่ของมันเข้าไป ไข่ที่ออกจากปากทวารหนักของคนที่เป็นจะติดอยู่ตามที่ต่าง ๆ เช่น ตามมือ เล็บ ของคนที่เป็น (เพราะเกาเก้น) เสื้อผ้า ผ้าห่ม หรือปลิวอยู่ในอากาศ จึงมักติดต่อกันได้ง่ายกว่าพยาธิชนิดอื่น ๆ เด็ก ๆ มักจะเป็นกันมาก ในกลุ่มพวกเรานี้ก็คงจะมีคนเป็นบ้างเหมือนกัน ถ้าใครรู้ตัวว่าคันก้นตอนกลางคืนก็ควรให้ผู้ใหญ่พาไปตรวจนะจ๊ะ”

“ทำอะไรเราจึงจะทราบว่าในตัวเรามีพยาธิหรือเปล่าล่ะครับ” สุวิชาสงสัย

“ในหนังสือเล่มนี้บอกว่าคุณจะต้องตรวจอุจจาระดูจ๊ะ นอกจากพยาธิเข็มหมุด ซึ่งจะต้องเอาเทปขาวแปะหรือเช็ดบริเวณปากทวารหนักตอนเข้าก่อนอาบน้ำแล้วเอาไปส่องกล้องขยายดู”

“เอาอย่างนี้ซี” ครูสุธีราได้ความคิด “วันที่เราจะนัดไปโรงพยาบาลกันนั้น ครูจะถามคุณหมอแสงโสมล่วงหน้าว่า เราจะเก็บอุจจาระไปตรวจกันได้หรือไม่”

“จะเอาไปได้ยังไงคะ ไม่สกปรกหรือคะ” นักเรียนหญิงคนหนึ่งร้องขึ้น “หนูอายจัง”

“เราก็หาตลับหรือขวดใบเล็ก ๆ ใส่ไปซิ นิดเดียวก็พอ แต่เขาบอกว่าคุณต้องเป็นอุจจาระที่ถ่ายใหม่ ๆ ในวันนั้น มิฉะนั้นอาจจะตรวจไม่พบไข่พยาธิได้”

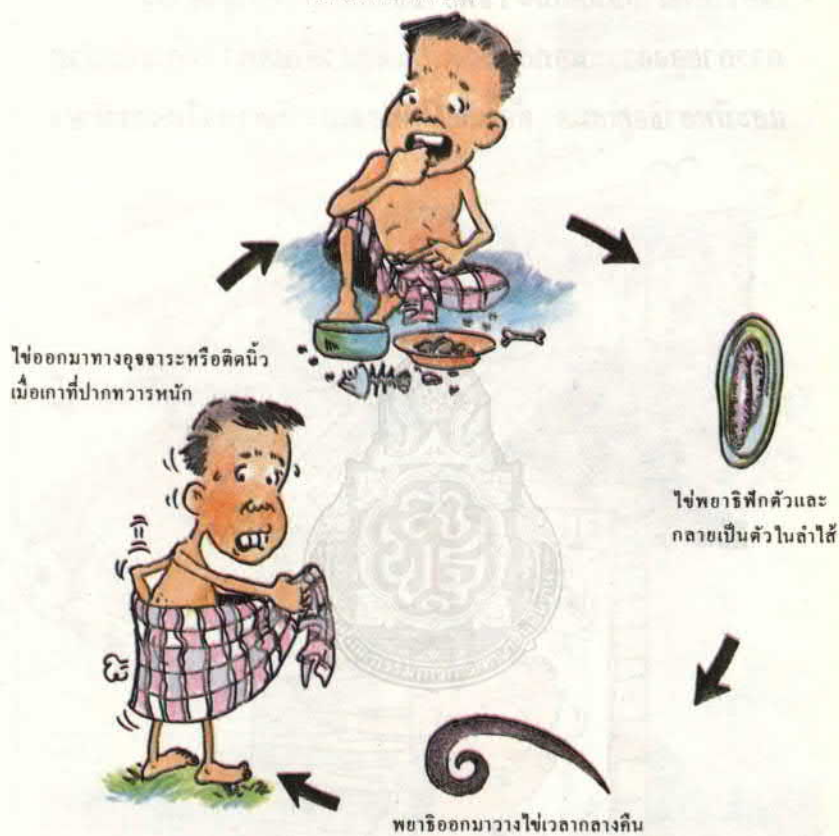
“และครูก็ไม่เห็นว่าจะน่าอายหรือน่ารังเกียจอย่างไรเลย”
ครูสุธีราพูดต่อไป “เพราะเรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องธรรมดาที่สุด
ถ้าเราทำอะไรที่ไม่ดี เช่น พุดปด หรือทิ้งขยะตามถนนหนทางให้
เลอะเทอะ อย่างนั้นชี้ถึงจะน่าอาย จริงไหมจ๊ะ”

“จริงค่ะ”

“ดีแล้ว ตกลงเราจะเก็บอุจจาระไปตรวจกันนะจ๊ะ ครูก็จะ
เก็บของตัวเองไปด้วย แล้วถ้าใครมีพยาธิก็จะได้ขอยาคุณหมอ
รักษาให้หายเสียเลย” ครูสุธีราสรุปอย่างพอใจในความคิดของตน

คนกินอาหารที่มีไข่พยาธิ หรือ
เอามือสกปรกใส่ปาก

วงจรชีวิตของพยาธิเข็มหมุด

- เชื่อโรคหลายชนิดและไข้พยาธิจะออกมาทางอุจจาระ
- การถ่ายอุจจาระนอกส้วมจึงเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้คนเจ็บป่วยและมีพยาธิอยู่เสมอ ต้องเสียเงินทองและเสียเวลาในการรักษา

ไปโรงพยาบาล

ยังไม่ทันถึงวันที่ครูสุธีรากำหนดว่าจะไปขออนัดหมายกับ หมอแสงโสม ตามที่สัญญาไว้กับเด็ก ๆ ก็มีเหตุการณ์อย่างหนึ่ง เกิดขึ้น สุมิตรเกิดป่วยหนักอย่างกะทันหัน หลังจากนอนเป็น ไข้สูงอยู่บ้านได้ ๕ วัน ก็มีอาการซึมลงมาก กระสับกระส่าย อาเจียน และถ่ายอุจจาระมีเลือดปน พ่อแม่จึงรีบพาไปตรวจที่ โรงพยาบาล หมอบอกว่าเขาเป็นไข้เลือดออก และจำเป็นต้องให้ พักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลสักระยะหนึ่ง

ในวันที่สี่หลังจากที่สุมิตรเข้าโรงพยาบาล พ่อของเขาส่งข่าว มาว่าอาการของลูกทุเลาลงบ้างแล้ว พอดีตรงกับวันอาทิตย์ ครูสุธีราจึงชวนเด็ก ๆ ขอดิครถของลุงสินซึ่งเป็นพ่อของนิวัฒน์ ไปเยี่ยมสุมิตรที่โรงพยาบาล

มีลูกศิษย์ขอไปกันหลายคน ครูสุธีราเกรงว่าจะเป็นการ วุ่นวาย และทำให้เกิดความรำคาญต่อแพทย์ และผู้ป่วยคนอื่น ๆ แต่เด็ก ๆ สัญญาว่าจะทำตัวเรียบร้อย ไม่ส่งเสียงดัง และจะผลัดกัน เข้าเยี่ยมครั้งละ ๓ - ๔ คน ทำให้ครูสุธีราใจอ่อน

“ที่จริงเด็ก ๆ ไม่ควรไปโรงพยาบาลถ้าไม่มีเรื่องจำเป็น เพราะอาจไปติดโรคได้ง่าย แต่พวกเธอก็ไม่ใช่เด็กเล็ก ๆ แล้ว และถ้าทุกคนสัญญาว่าจะไม่อะอะวุ่นวาย หรือเที่ยวเดินเกะกะ ก็คงไม่เป็นไร”

เมื่อมาถึงโรงพยาบาลครูก็นึกในใจว่าครูกิดถูกแล้ว ที่ยอมให้ ลูกศิษย์เหล่านี้มาเยี่ยมเพื่อนได้ เพราะเด็ก ๆ ทุกคนทำตัวเรียบร้อย ตามคำสัญญา และสุมิตรก็แสดงความดีใจมากมายที่เห็นครูและ เพื่อน ๆ มาเยี่ยม

เขายังต้องนอนให้น้ำเกลืออยู่ หน้าตาซีดเซียวแต่แววตา แจ่มใส

“เจ็บไหม” อินทราชีไปที่เข็มที่แทงอยู่บนแขน เพื่อให้ น้ำเกลือไหลเข้าหลอดเลือด

“ตอนนี้ไม่รู้สึกละ แต่ตอนแทงเข็มนะเจ็บหน่อย” สุมิตร ตอบยิ้ม ๆ “คุณหมอบอกว่าพรุ่งนี้ก็จะเอาออกได้แล้ว นั่นแหละ!

คุณหมอมาพอดี” เขาร้องขึ้นอย่างดีใจ หมอที่รักษาสุมิตรเป็นผู้หญิง รูปร่างแบบบาง แต่หน้าตาใจดี

“เอ๊ะ! นั่นไง คุณหมอแสงโสมที่เคยรักษาเรา” นิวัฒน์รีบเดินเข้าไปหาและยกมือไหว้

“อ้าว นิวัฒน์นั่นเอง สบายดีหรือจ๊ะ” หมอร้องทัก “มาเยี่ยมเพื่อนหรือยังไง”

“ครับ นี่คุณครูสุธีราครูของผมครับ”

ครูสุธีราและหมอแสงโสมต่างยกมือไหว้ทักทายซึ่งกัน
และกัน

“ดิฉันพาลูกศิษย์มาเยี่ยมสุมิตรค่ะ อาการดีขึ้นแล้วใช่ไหม
คะ”

“ดีขึ้นมากแล้วค่ะ อีกสองสามวันก็คงกลับบ้านได้ ตอนที่
มาแรก ๆ อาการหนักมาก เพราะช็อคจากเลือดออกในกระเพาะ
ลำไส้ และเพราะขาดน้ำด้วย” หมอตอบยิ้ม ๆ

“ทำไมผมถึงเป็นไข้เลือดออกได้ครับ คุณหมอ” สุมิตร
สงสัย

“หนูคงถูกยุงที่มีเชื้อไข้เลือดออกกัดนะซิค่ะ” หมอแสงโสม
ตอบและอธิบายต่อว่า

“โรคนี้เกิดจากเชื้อไวรัสและติดต่อกันโดยยุงชนิดหนึ่ง
ที่เรียกว่า ยุงลาย ยุงไปกัดคนที่เป็นโรคไข้เลือดออก ทำให้มีเชื้อ
อยู่ในตัวของมัน และเมื่อมันไปกัดคนอื่นอีกก็จะทำให้คนที่ถูกกัด
ติดโรคนี้”

“ยุงลายเป็นยังไงครับ” สรพงษ์ถามขึ้น

“ก็เป็นยุงชนิดหนึ่งที่มีในเมืองไทยตลอดปี ขาของมัน
จะเป็นปล้องลาย ๆ ยุงพวกนี้ชอบวางไข่ตามที่ที่มีน้ำขัง เช่น
ในกะลาที่หงายอยู่และมีน้ำฝนตกลงไปขังไว้ ตามโอ่งน้ำ และ
แม้แต่ที่ในโถใส่น้ำรองขาตู้เพื่อกันมด ยุงก็จะไปวางไข่ได้จ้ะ”

“ยุงชนิดนี้จะกัดคนตอนกลางวัน และส่วนมากเป็นยุงตัว
เมีย” หมอแสงโสมอธิบายต่อ เมื่อเห็นเด็ก ๆ ทำท่าสนใจ

“เชื้อไวรัสคืออะไรครับ” สุวิชาถามขึ้น

“ไวรัสเป็นเชื้อโรคนิดหนึ่งจะ เชื้อต่าง ๆ ที่ทำให้คนป่วยเป็นโรคนั้น มีหลายชนิดด้วยกัน แต่ที่สำคัญและพบบ่อยกว่าอย่างอื่นก็มีเชื้อแบคทีเรีย และเชื้อไวรัส ตัวอย่างเชื้อแบคทีเรียก็เช่นเชื้อโรคไขรากสาด วัณโรค โรคบิด และอหิวาตกโรค นอกจากนี้ยังมีเชื้อที่ทำให้เกิดโรคอื่น ๆ อีกมากมาย”

“สำหรับเชื้อไวรัสนั้นมีมากกว่าร้อยชนิด อย่างเช่นที่ทำให้เป็นโรคหัด อีสุกอีใส คางทูม ไข้หวัด และไข้เลือดออก นี่ยังงิละจ๊ะ”

“นอกจากนี้ยังมีเชื้ออีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญมากเหมือนกัน ก็คือเชื้อรา” หมอแสงโสมอธิบายต่อ “เชื้อชนิดนี้อาจทำให้เกิดโรคผิวหนังประเภทกลากเกลื้อน และก็ทำให้เกิดอาการท้องเดิน ปวดอักเสบ สมองอักเสบได้ และค่อนข้างรุนแรงด้วย”

“พวกเชื้อโรคนี้ตัวมันเป็นยังไงครับ ผมอยากเห็นจัง” วินูลย์ซึ่งเงยบอยูนานถามขึ้น

หมอแสงโสมยิ้มอย่างเอ็นดู และตอบว่า

“เชื้อโรคที่หมอพูดถึงมานี้ มีขนาดเล็กมากจนมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น แต่ที่เราสามารถศึกษารูปร่างต่าง ๆ ของมันได้ก็เพราะเรามีกล้องจุลทรรศน์ และกล้องอิเล็กตรอน และใช้วิธีย้อมสีพิเศษต่าง ๆ เพื่อดูตัวของมัน”

“แต่ผมเคยเห็นราครับ” วินูลย์แย้ง

“ถูกต้องจ๊ะ หมอกำลังจะพูดต่อพอดีว่า เชื้อแบคทีเรีย และเชื้อราที่นั่นถ้ามันเจริญเติบโตอยู่เป็นกลุ่ม เราก็จะมองเห็นมันได้ แต่ถ้าเราต้องการดูเป็นตัว ๆ ก็จะต้องเอาไปส่องกล้องดู พวกพยาธิ ต่าง ๆ ก็เหมือนกันเราเห็นตัวของมัน แต่เรามองไม่เห็นไข่ด้วย คาเปล่าหรอ”

“คุณหมอคะ” ครูสุธีราเอ่ยขึ้นด้วยเสียงเกรงใจ

“ที่จริงดิฉันกะว่าจะมาเรียนรบกวนคุณหมอยู่เหมือนกัน ลูกศิษย์ของดิฉันเขาสนใจอยากจะมีโอกาสได้เห็นกล้องจุลทรรศน์ ที่ส่องดูเชื้อโรคและไข่พยาธิต่าง ๆ ค่ะ นิวัฒน์ไปเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังว่า คุณหมอใจดี ดิฉันจึงคิดอยู่ว่าจะมาเรียนถามและขอนัดวันที่ จะมาพบคุณหมोकะ”

“อ้อ อย่างนั้นหรือคะ” หมอทำท่าตรึงตรอง

“ที่จริงวันนี้ก็มากันแล้ว หมอพอจะมีเวลาว่างอยู่บ้าง เพราะวันนี้ไม่ได้อยู่เวร นี่ก็เพิ่งแต่ขึ้นมาเยี่ยมดูคนไข้เท่านั้น เดี่ยวเชิญคุณครูและเด็ก ๆ ไปที่ห้องทำงานดีกว่าคะ เพราะจะต้อง คุยกันอีกนาน เราจะได้ปล่อยให้คนไข้นอนพักผ่อน และดิฉัน จะได้ให้เด็ก ๆ ได้ส่องกล้องดูเชื้อโรคด้วยยังงั้นละคะ”

เด็ก ๆ ต่างพากันดีใจ วิบูลย์เกือบจะร้องไชโยออกมาแล้ว เพราะหัดที่นึกได้ว่าคนอยู่ในโรงพยาบาลซึ่งไม่ควรส่งเสียงอะอะ จิ้งยังปากไว้ทัน

“เชื้อโรคพวกนี้แหละคือ ศัตรูที่สำคัญของเรา” หมอแสงโสม พูดขึ้นในขณะที่ชี้ให้เด็ก ๆ ดูรูปเชื้อโรคชนิดต่าง ๆ ที่ติดอยู่ที่

ฝ่าห้อง

“นี่เป็นรูปถ่ายของเชื้อไวรัสผ่านกล้องพิเศษที่ขยายหลายพันเท่า”

“และนี่ก็เป็นรูปของเชื้อแบคทีเรียชนิดต่าง ๆ” คุณหมอกกล่าวต่อ

“อย่างเชื้อโรคตัวนี้ก็คือสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคคออักเสบ” คุณหมอบอกเด็ก ๆ

“คออักเสบเป็นโรคที่ติดต่อกันได้โดยน้ำมูก น้ำลาย” นิวัฒน์พูดขึ้น “คุณครูสอนครับ” นิวัฒน์รีบพูดต่อเมื่อเห็นหมอแสงโสมหันมามองอย่างทึ่ง

“เก่งมากจ๊ะ คุณครูพูดถูกแล้ว” คุณหมอกกล่าวชม

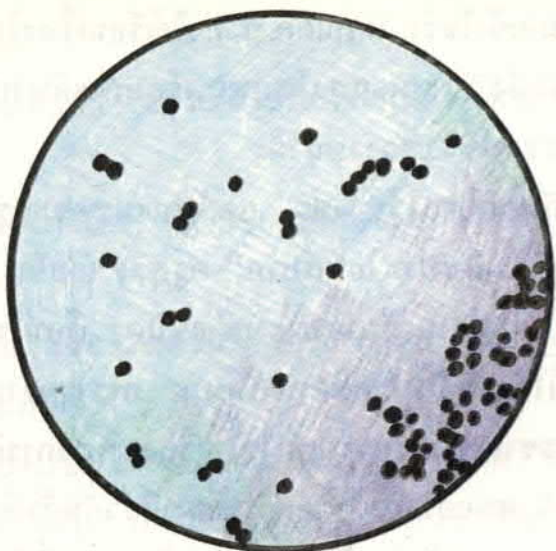
เชื้อแบคทีเรียที่ทำให้เป็นโรคคออักเสบ

“หมอเข้าใจว่า พวกเด็ก ๆ คงได้เรียนเรื่องโรคติดต่อมาบ้างแล้วกระมัง” หมอแสงโสมพูดพร้อมกับเดินไปเปิดตู้หีบกล้องจุลทรรศน์ขึ้นมาวางบนโต๊ะ

“ดิฉันอธิบายไว้บ้างละ แต่ถ้าคุณหมอจะกรุณาอธิบายเพิ่มเติมอีกก็จะเป็นประโยชน์มาก” ครูสุธีราเอ่ยขึ้น

“โรคติดต่อนั้นมีมากมายหลายชนิด ผู้คนในประเทศที่ยากจนจะมีโอกาสเป็นโรคติดต่อกันมาก เพราะความเป็นอยู่ยังไม่ดีพอและขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอาหารการกินและการป้องกันโรค” หมออธิบายให้ฟัง ในขณะที่เดียวกันก็หยิบดลับแก้วกลมแบนออกมาจากตู้ ลักษณะแปลกกว่าตู้ธรรมดาที่เด็ก ๆ เคยเห็น

“นี่เป็นตู้สำหรับเพาะเชื้อจะ” หมอพูดเมื่อเห็นเด็ก ๆ มองอย่างสงสัย” และในดลับแก้วนี้ที่เห็นเป็นจุลขาว ๆ นี่ก็คือ กลุ่มเชื้อโรคหนึ่งที่ทำให้เกิดเป็นหนองเป็นฝีตามที่ต่าง ๆ” หมออธิบายพร้อมกับให้ครูและเด็ก ๆ ที่ขยับเข้ามาใกล้ได้ดูด้วยความสนใจ และถ้าเราอยากดูตัวมันเราก็จะเอาไปย้อมสีดูอย่างที่ทำไว้เสร็จแล้วในแผ่นกระจกนี้” หมอแสงโสมหยิบกระจกแผ่นเล็ก ๆ ยาว ๆ ตรงกลางเป็นรอยสีน้ำเงินขึ้นมาและหยดน้ำมันลงไปหนึ่งหยด เอาแผ่นกระจกวางลงในที่ดูของกล้องจุลทรรศน์ ขยับปุ่มเล็ก ๆ ๒ - ๓ ปุ่มอยู่ครู่หนึ่งแล้วเรียกให้นักเรียนมาส่องดู

เชื่อแบคทีเรียที่ทำให้เกิดหนองหรือฝีตามที่ต่าง ๆ

“เจ้าตัวพวกนี้เข้าไปในตัวคนได้ยังไงครับ” นิวัฒน์ถาม
หลังจากเงยหน้าขึ้นจากคูภาพที่เห็นในกล้องขยาย

“เชื้ชชนิดนี้ส่วนใหญ่มันจะเข้าทางผิวหนังจ้ะ ผ่านทาง
แผลหรือรอยเกา รอยถลอกต่าง ๆ เข้าไป” หมอแสงโสมดีใจ
ที่เห็นเด็กสนใจ “และบางครั้งก็เข้าทางปาก ทางจมูกได้เหมือนกัน
แต่สำหรับเชื้ชชนิดอื่น ๆ มันจะเข้าทางปาก ทางจมูกมากกว่า”

“ถ้าอย่างนั้น เชื้โรคติดต่อชนิดต่าง ๆ ก็เข้าไปในตัวเรา
โดยทางปาก ทางจมูก และทางแผลที่ผิวหนังใช่ไหมคะ” หนูพูดขึ้น

“อ้ออ้อ ลูกศิษย์คุณครูนี้เก่งกันจัง” หมอชมเชยอย่างจริงใจ
ทำให้ทั้งครูและศิษย์ยิ้มน้อยยิ้มใหญ่

“ถูกต้องแล้วจะ ส่วนใหญ่เป็นอย่างนั้น สำหรับทางอื่น ก็พบได้บ้างแต่ไม่บ่อยนัก เช่น ทางตา อย่างโรคระบาดตาแดง ก็ติดต่อกันเพราะเราเอามือหรือผ้าที่มีเชื้อไปขยี้ตา หรือทางฟัน ที่สุเป็นรู เชื้อโรคนี้จะเข้าไปได้เหมือนกัน”

“โรคติดต่อนี้ป้องกันได้ทั้งหมดหรือคะ” อินทิราถามต่อ

“ใช่จะ เมื่อเรารู้ว่าโรคไหนติดต่อกันอย่างไรแล้วเราก็ ป้องกันไม่ให้เกิดโรคนั้นขึ้นได้ เช่น เรารู้ว่าโรคหัดติดต่อกันโดย ผู้ป่วยไอหรือจามเชื้อออกมาใส่คนอื่น เราก็ต้องแยกคนเจ็บไม่ให้ อยู่ใกล้ชิดกับคนอื่น เช่น ถ้าเป็นนักเรียนก็ควรหยุดโรงเรียน อยู่กับบ้านจนกว่าจะพ้นระยะติดต่อ เพื่อน ๆ จะได้ไม่ติดโรค” หมอตอบคำถาม

“แต่เราก็อำละแล้วนี่ครับ คุณครูก็ให้เพื่อน ๆ ที่เป็นหัด หยุด โรงเรียน แต่ยังมีเพื่อน ๆ เป็นกันตั้งหลายคน” นิวัฒน์แย้ง

“จริงจะ หมอไม่เถียง” หมอแสงโสมยอมรับ

“แต่อย่างน้อยก็ป้องกันไม่ให้เพื่อน ๆ เป็นได้อีกตั้งหลายคน ใช่ไหมจะ ที่เราป้องกันไม่ได้หมดก็เพราะเราไม่รู้ว่าใครเริ่มเป็นโรค บ้าง กว่าเราจะรู้และให้เขาหยุดโรงเรียนก็ต่อเมื่อคนนั้นมีอาการ ชัดเจนแล้ว ซึ่งเขาอาจจะปล่อยเชื้อโรคไปบ้างแล้วจริงไหมจะ เพราะฉะนั้นโรคติดต่อบางโรคก็อาจป้องกันได้ยากเหมือนกัน” หมอพูดต่อ “แต่บางโรคก็มีวัคซีนช่วยป้องกันได้อีกทางหนึ่ง ถ้าเด็ก ได้รับวัคซีนนั้นไว้ก็จะช่วยป้องกันไม่ให้เป็นโรคได้ อย่างเช่น โรคหัดนี้ก็มีวัคซีนป้องกันเหมือนกัน คิดว่าเร็ว ๆ นี้ ทางโรงพยาบาล

จะให้เจ้าหน้าที่ไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้ที่โรงเรียนนะ เมื่อเด็ก ๆ เข้าใจเรื่องนี้แล้ว ก็คงจะยอมให้ฉีดกันทุกคนนะจ๊ะ” หมอรีบตักคอเมื่อเห็นเด็กบางคนทำหน้าเบ้

“คุณหมอครับ ผมสงสัยครับ” สุวิชาเอ่ยขึ้น

“สงสัยว่ายังไงจ๊ะ”

“ถ้าเราอยากจน เราจะป้องกันโรคได้หรือครับ”

“ได้จ๊ะ เพราะวิธีป้องกันต่าง ๆ นั้นส่วนมากไม่ต้องใช้เงินทองอะไรเลย แต่เราต้องมีความรู้อยู่บ้าง” หมอแสงโสมตอบครูสุธีราพยักเพยิดเห็นด้วย

“อย่างที่พวกเด็ก ๆ สนใจรู้จักคิดรู้จักถาม ได้ดูรูป ได้อ่านหนังสือ และไปโรงเรียนมีคุณครูสอนให้อย่างนี้ก็ได้ความรู้อยู่ทุกวัน รู้วิธีว่าจะทำอะไรจึงจะไม่เจ็บป่วย” หมอแสงโสมพูดต่อ

“ขอแต่ให้ทำเท่านั้น อย่าขี้เกียจหรือมั่งง่ายเป็นใช้ได้” ครูสุธีราเสริมคำพูดของหมอ

“จริง ๆ ด้วย ไม่เชื่อเด็ก ๆ ลองช่วยกันยกตัวอย่างจ๊ะ ใครตอบได้บ้างว่า เรามีวิธีป้องกันโรคได้อย่างไรบ้างโดยไม่ต้องใช้เงินทองเลย” หมอแสงโสมถามเด็ก ๆ

“ไม่ปล่อยให้มือน้ำขังอยู่ตามที่ต่าง ๆ หรือต้องปิดฝาโอ่ง และถังเก็บน้ำ เพื่อไม่ให้ยุงวางไข่ครับ” สุวิชารีบตอบ

“เพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรียค่ะ” อินทิราพูดต่อ

ถ่ายอุจจาระในส้วม

ล้างมือให้สะอาด

ป้องกันแมลงวันตอมอาหาร

ฉีดวัคซีน

วิธีป้องกันโรคติดต่อ

“ไม่ถ่ายอุจจาระเรียกรวด ต้องถ่ายลงส้วม หรือมิฉะนั้น ก็ต้องฝังหรือเผา ป้องกันการติดเชื้อพยาธิครับ” วินูลย์ตอบบ้าง

“และไม่กินเนื้อสัตว์ดิบ ๆ สุก ๆ ครับ” สมบัตินึกได้ รีบพูดต่อจากพี่ชาย

“ล้างมือให้สะอาดก่อนทำกับข้าวหรือกินอาหาร และไม่ให้ แมลงวันตอมอาหาร เพื่อป้องกันโรคอุจจาระร่วง และอหิวาตกโรค ค่ะ” เสียงเด็กหญิงคนหนึ่งตอบ

“และฉีดวัคซีนป้องกัน...เอ้อ วิธีนี้ต้องใช้เงินบ้างครับ”

“ใช่จ๊ะ การให้วัคซีนนั้นก็เป็วิธีป้องกันที่ดีมากสำหรับ หลาย ๆ โรค เช่น วัณโรค คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก โปลิโอ ไข้รากสาดและหัด”

หมอแสงโสมอธิบายในขณะที่กำลังทำอะไรบางอย่าง อยู่หน้ากล้องจุลทรรศน์ “และราคาของวัคซีนพวกนี้ก็ไม่แพงเลย ส่วนมากรัฐบาลจะมีรายได้ให้ประชาชนโดยไม่คิดเงินด้วยซ้ำ เด็ก ๆ ที่ฉลาดจึงไม่ควรหลีกเลี่ยงการฉีดวัคซีน”

“ถ้าป่วยเป็นโรคอะไร ก็จะถูกฉีดยาอีกหลายเข็มนะ” ครูสุธีรา พูดต่อ

“นี่แน่ะ เมื่อสักครู่นี้เด็ก ๆ พูดถึงไข้พยาธิ หมอจะให้ดู ไข้พยาธิได้เดือนจ้ะ ใครสนใจเข้ามาดูได้เลย”

เด็ก ๆ ต่างทยอยกันเข้าไปส่องกล้องดูทีละคน โดยเข้าแถว เรียงตามลำดับก่อนหลัง

ไข่มุกยาริไส้เดือน

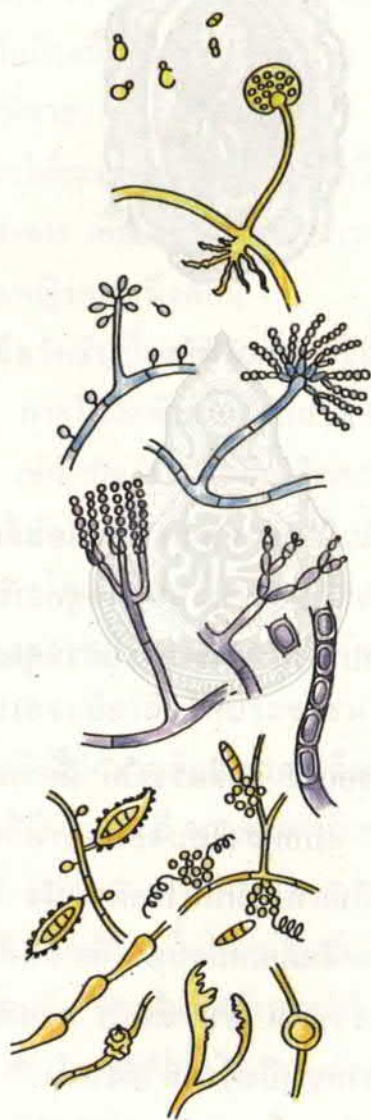
“ไข่มุกยาริที่เห็นนี้ได้มาจากอุจจาระของเด็กคนไข้มุกคนหนึ่ง

“เด็ก ๆ ตั้งใจจะเก็บอุจจาระมาตรวจดูยาริกัน พอดีเพื่อน
ป่วยเสียก่อน ไม่ทราบว่ามันหลังจะมารบกวนคุณหม่อีกได้ไหม
คะ” ครูสุธีราถาม

“ไม่รบกวนหรอกค่ะ ยินดีตรวจให้ เดียวจะให้ดูลับสำหรับ
เก็บอุจจาระไปด้วย” หมอแสงโสมตอบอย่างเอื้อเฟื้อ

“นี่เป็นรูปเชื้อราที่มักทำให้เป็นโรคผิวหนัง โรคเชื้อราที่พบ
ตามผิวหนังนี้ก็เป็นโรคติดต่อเหมือนกัน คือ ติดต่อกับสัมผัสกับ
คนที่เป็นหรือใช้ของร่วมกัน เช่น เสื้อผ้า พวกที่ไม่ชอบอาบน้ำ
ทำความสะอาดร่างกายจะเป็นโรคนี้ได้ง่ายจ้ะ” หมอแสงโสม
อธิบายต่ออย่างไม่เห็น็ดเห็น้อย

เชื้อราต่างๆ

“เป็นกลากเกลื่อนหิดเหา เกาไม่ไหว” สรพงษ์ร้องเป็นเพลง เพื่อน ๆ พากันหัวเราะ

“ใช่แล้ว ทั้งหิด ทั้งเหา และกลากเกลื่อน นั้นล้วนแต่เป็นเชื้อราและติดต่อดี้ง่าย ถ้าใครเป็นขึ้นมา หรือรู้ว่าเป็นก็ควรรีบบอกคุณครู หรือมาหาหมอนะจ๊ะ จะได้รับช่วยกันรักษา และป้องกันไม่ให้เพื่อนคนอื่น ๆ ติดด้วย”

“เหมือนกับเวลาที่มีโรคติดต่อเกิดขึ้นก็ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ใช่ไหมคะ” คุณครูสุธีราถามขึ้น

“ถูกต้องค่ะ” หมอแสงโสมตอบพลางเก็บกล่องและข้าวของเครื่องใช้ “ประชาชนและหมอทุกคนมีส่วนช่วยกันรับผิดชอบ เมื่อมีโรคระบาดร้ายแรงเกิดขึ้นที่ไหนจึงควรแจ้งที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ถ้าในกรุงเทพมหานครก็ต้องแจ้งที่กองควบคุมโรคติดต่อ อย่างเช่น อหิวาตกโรค คอติบ โปลิโอ โรคพิษสุนัขบ้า พวกนี้ถือเป็นโรคติดต่อร้ายแรงทั้งนั้น”

“และยังมีโรคติดต่ออื่น ๆ อีกหลายโรค ที่หมอจะต้องรายงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ออกไปสำรวจผู้ป่วย เพื่อกำจัดโรค และฉีดวัคซีนให้กับประชาชนค่ะ”

“เด็ก ๆ ช่วยกันจำที่คุณหมอบอกไว้ให้ดีนะจ๊ะ เมื่อกลับไปถึงโรงเรียนเราจะช่วยกันค้นคว้าและสรุปย่อเรื่องโรคติดต่อต่าง ๆ ติดไว้ในห้องสมุด” ครูสุธีราบอกลูกศิษย์ของเธอ

“ดีมากเลยค่ะ” เพื่อน ๆ ทุกคนจะได้รู้ทั่วกัน หมอแสงโสมเห็นด้วย “การป้องกันนั้นจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อทุกคนช่วยกันทำ ถ้าคนกลุ่มหนึ่งทำ แต่คนอื่น ๆ เพิกเฉยเสีย ก็จะไม่ได้ประโยชน์เต็มที่”

“เดี๋ยวก่อนกลับจะหาเอกสารเกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ให้คุณครูไปด้วยค่ะ” หมอเก็บของเข้าที่เรียบร้อยพร้อมกับปิดตู้

“ตอนนี้ทุกคนคอยแหย่กันแล้ว หมอขอเลี้ยงเครื่องดื่มก่อนนะคะ”

- แสงแดดมีแสงอัลตราไวโอเลตซึ่งสามารถฆ่าเชื้อโรคได้
- แสงแดดให้ความร้อน และทำให้สิ่งต่าง ๆ แห้ง เชื้อโรครวมทั้งเชื้อราจึงมักถูกทำลาย การนำเสื้อผ้าและข้าวของเครื่องใช้ ออกผึ่งแดด จึงเป็นการฆ่าเชื้อโรคได้วิธีหนึ่ง

ภาคผนวก

โรคติดต่อที่สำคัญต่าง ๆ

โรคไข้หวัด

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดต่าง ๆ

อาการ คัดจมูก จาม น้ำมูกไหล ไอ เจ็บคอ เบื่ออาหาร อาจมีหรือไม่มีไข้ก็ได้ อาจมีโรคแทรก ก็ มีการติดเชื้อ ทำให้มีอาการมากขึ้น หรือโรค ลูกกลามลงสู่ปอด ทำให้หลอดลมอักเสบหรือ ปอดบวมได้

การติดต่อ เชื้อโรคอยู่ในน้ำมูก น้ำลาย เสมหะ ของคนที่เป็นโรคติดต่อโดยจาม สัมผัสน้ำมูก หรือไอรดกัน หรือใช้ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัวร่วมกับคนที่เป็นโรคนี้

การป้องกัน อย่าให้ผู้ที่เป็น จามหรือไอใกล้ ๆ พยายาม อยู่ห่างคนที่เป็นและอย่าอยู่ในที่แออัดมีคน มาก ๆ ห้องหรือบ้านที่อยู่อาศัย ควรเปิดประตู หน้าต่างให้อากาศถ่ายเทได้ดี หรือมีแดดส่อง เข้าได้บ้างยิ่งดี

การติดต่อ ติดต่อกับการรับเชื้อไวรัสที่ออกมากับละออง น้ำมูก น้ำลายของผู้ป่วย เมื่อถูกผู้ป่วยไอหรือ จามใส่ หรืออยู่ใกล้ชิดร่วมกัน เช่น อยู่บ้าน เดียวกัน หรือเรียนหนังสือ ทำงานร่วมกัน ผู้ที่เคยเป็นหัดแล้วจะไม่เป็นอีก

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน ทุกคนควรฉีด เพราะ เด็กบางคนที่เป็นจะมีโรคแทรก โรคแทรก บางโรคมีอันตรายมาก อาจทำให้ตายหรือพิการ ได้ นอกจากฉีดวัคซีนแล้ว การป้องกันโดย วิธีอื่น คือ อย่าอยู่ใกล้คนที่ เป็น ต้องแยกผู้ป่วย โดยการให้หยุดเรียน หรือหยุดงานอย่างน้อย ๓ วัน หลังจากฟื้นขึ้นแล้ว เชื้อไวรัสจะออกจาก ผู้ป่วยตั้งแต่ประมาณ ๑ สัปดาห์ก่อนที่จะมี อาการ

โรคหัดเยอรมัน

เชื่อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัส

อาการ อาการคล้ายหัด แต่ไม่รุนแรงเท่า ผู้ป่วยจะมีไข้ต่ำ ๆ เพียง ๒ - ๓ วัน หรืออาจไม่มีไข้เลย ผื่นจะขึ้นที่หน้าก่อน แล้วกระจายไปทั่วตัวใน ๑ - ๒ วัน และเป็นอยู่เพียง ๒ - ๓ วัน ก็หายไป

การติดต่อ ติดต่อโดยวิธีเดียวกับโรคหัด โรคนี้เป็นโรคที่ไม่รุนแรง แต่สำคัญมากถ้าเป็นกับผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์อ่อน ๆ ใน ๓ เดือนแรก เด็กในท้องอาจพิการได้

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน ถ้าเด็กทุกคนได้ฉีดก็จะดีมากโดยเฉพาะเด็กผู้หญิง การป้องกันอย่างอื่น ป้องกันเช่นเดียวกับโรคหัด ช่วงระยะแพร่เชื้อคือ ๗ วัน ก่อนผู้ป่วยมีอาการจนถึง ๕ วัน หลังผื่นขึ้น

โรคสุกใส (อีสุกอีใส)

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัส

อาการ มักมีไข้พร้อมกับ
ผื่นขึ้น บางรายอาจมีไข้ก่อน

๑ - ๒ วัน ไข้มักต่ำ ผื่นเป็นจุดแดง ๆ แล้ว
เปลี่ยนเป็นตุ่มใสเล็ก ๆ แล้วแตกออกลักษณะ
คล้ายแผลยุ้งกวด จะขึ้นที่ลำตัวก่อนแล้วจึงขึ้น
ตามแขนขาและหน้า ต่อมาเป็นผื่นจะตกสะเก็ด
แล้วหายไป ถ้าแผลสกปรกหรือเกาจะทำให้
ติดเชื้อแบคทีเรียและมีแผลเป็นตามมา

การติดต่อ ติดต่อทางน้ำมูก น้ำลาย และที่สำคัญคือติดต่อ
ทางแผลที่แตกจากเม็ดผื่นบนผิวหนัง เมื่อไป
สัมผัสตัวผู้ป่วย

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน แต่วัคซีนยังไม่มีขาย
ทั่วไป การป้องกันวิธีอื่น ป้องกันโดยไม่เข้าใกล้
ผู้ป่วย คนที่เป็นโรคจะปล่อยเชื้อตั้งแต่ ๒ วัน
ก่อนมีอาการจนกระทั่งแผลตกสะเก็ดหมด
ประมาณ ๑ สัปดาห์ หญิงมีครรภ์ต้องระวัง
การติดโรคเป็นพิเศษ

โรคทางทุม

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัส

อาการ ไข้ประมาณ ๑-๖ วัน
วันที่สองจากที่เริ่มป่วยจะมี

อาการบวมและเจ็บที่ไต่หูและคาง (ต่อมนี้นี้คือต่อมน้ำลายอีกเสบ) อาจเป็นข้างเดียวหรือสองข้าง ในผู้ชายวัยรุ่นและผู้ใหญ่อาจมีโรคแทรกคือลูกอัณฑะอักเสบทำให้บวมและเจ็บมาก อาการเยื่อหุ้มสมองและสมองอักเสบก็อาจพบได้บ้าง

การติดต่อ เชื้อไวรัสจะพบได้ในน้ำลายของผู้ที่เป็นโรค จึงติดต่อโดยการที่ได้รับละอองน้ำมูก น้ำลายของผู้ป่วยหรือกินอาหารร่วมกัน โรคนี้ติดต่อกันได้ตั้งแต่ ๑ สัปดาห์ ก่อนที่ผู้ป่วยจะมีอาการ

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน ทุกคนควรฉีด การป้องกันโดยวิธีอื่น คือ อย่าอยู่ใกล้หรือใช้สิ่งของร่วมกับคนที่เป็นโรค เช่น แก้วน้ำ ช้อน ผ้าเช็ดหน้า ผู้ป่วยต้องหยุดเรียนหรือหยุดงานจนกว่าต่อมจะยุบหายไปประมาณ ๑๐ วัน

โรคหลอดเลือด

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

อาการ จะมีอาการไข้เจ็บคอ
อาจมีน้ำมูก เสียงแหบ ถ้า

เป็นมากจะมีอาการหายใจลำบากและมีเสียงหอบ
ดัง เพราะในท่อทางเดินหายใจจะอักเสบจากเชื้อ
นี้เกิดเป็นแผ่นเยื่อคลุมไว้ ทำให้หลอดคอตีตัน
ผู้ป่วยหายใจเอาอากาศผ่านเข้าออกได้ยากและเป็น
มากขึ้นทุกทีจนถึงตายถ้าจะคอยช่วยหายใจไม่ทัน
โรคแทรกที่สำคัญคือ กล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ

การติดต่อ เชื้อโรคอยู่ในน้ำมูก น้ำลายของคนที่เป็นจึงติดต่อ
โดยไอจามรดกัน หรือใช้ของร่วมกันกับคนที่เป็น

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน ซึ่งทุกคนต้องฉีด
การป้องกันวิธีอื่น คือ ต้องแยกกันอยู่กับคนที่เป็น
เป็นอย่างเด็ดขาด ผู้ป่วยต้องอยู่ในโรงพยาบาล
เพราะเป็นโรครุนแรงอาจถึงตายได้ จึงต้องดูแล
อย่างใกล้ชิด และป้องกันการแพร่โรคด้วย ผู้ที่
อยู่ร่วมกับผู้ป่วยต้องรีบไปพบแพทย์เพื่อรับ
การตรวจและกินยาป้องกัน

โรคไอกรน

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

อาการ ระยะแรกจะมีอาการคล้ายหวัด คือน้ำมูกไหล ไอ ต่อมาประมาณสัปดาห์ที่สองจะไอบ่อยขึ้น ไอถี่ ๆ ติดกันเป็นพัก ๆ จนแทบหายใจไม่ออก ต้องถอนหายใจเข้าแรง ๆ ทำให้เกิดเสียง “ฮุบ” (ในเด็กเล็ก ๆ ไม่ค่อยมีเสียงนี้ แต่อาจไอบ่อยจนเขียว) โรคนี้ถ้าไม่รักษา อาจมีอาการไอแรงมากถึง ๒ เดือน อาจมีโรคแทรกคือ ปอดอักเสบ และจะมีอันตรายได้มากในเด็กเล็ก

การติดต่อ เชื้อโรคออกจากผู้ป่วยโดยทางน้ำมูก น้ำลาย หรือเสมหะ

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน เด็กทุกคนต้องฉีด ระวังอย่าให้ผู้ป่วยไอหรือจามใส่ในระยะใกล้ ผู้ป่วยต้องหยุดเรียนหรือหยุดงานเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ

โรคบาดทะยัก

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย
อาการ เมื่อเริ่มเป็น ผู้ป่วย
จะรู้สึกว่ามีกลิ่นเหม็นบริเวณ
ปากและต้นคอเกร็งแข็ง

ทำให้กลืนและเคี้ยวอาหารลำบาก อาจปวดท้อง
เพราะกล้ามเนื้อหน้าท้องเกร็ง ต่อมากลิ้นเนื้อจะ
เกร็งไปทั้งตัว ผู้ป่วยจะเดินหลังแอ่น ถ้าไม่รักษา
จะมีอาการรุนแรงขึ้นจนหายใจไม่ได้และตาย
การติดต่อ เชื้อโรคนี้นี้อยู่ตามพื้นดิน ในอุจจาระของ
สัตว์และคน เชื้อจึงเข้าสู่ร่างกายทางแผลต่าง ๆ
เช่น ถูกของมีคมต่าง ๆ บาดหรือทิ่มตำ หรือ
ถูกสัตว์กัดหรือข่วน

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีนป้องกัน ทุกคนต้องฉีด
การป้องกันวิธีอื่น คือ รักษาบาดแผลให้สะอาด
เมื่อถูกของมีคม เช่น เศษแก้วบาดหรือตะปูตำ
ควรปล่อยให้เลือดไหลออกก่อน แล้วล้างด้วย
น้ำสะอาดกับสบู่แล้วใส่ยาฆ่าเชื้อ ทางที่ดีควร
ไปหาแพทย์เพื่อฉีดยาและกินยาป้องกันด้วย

โรคโปลิโอ

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัส

อาการ ใช้ ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน อาจมีอาการ
ปวดเจ็บตามแขนขา พวกที่ได้รับเชือรุนแรง
จะมีอาการมากขึ้นจนกล้ามเนื้ออ่อนเพลีย และ
เป็นอัมตรามากไป ถ้าเป็นกล้ามเนื้อที่ช่วย
หายใจ อาจหายใจไม่ออกและตายได้

การติดต่อ ส่วนใหญ่ติดต่อโดยรับเชื้อออกมาในอุจจาระ
ของผู้ป่วย เช่น กินอาหาร หรือดื่มน้ำที่มีเชื้อ
เข้าไป

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีนและทุกคนต้องไปรับ
วัคซีนชนิดนี้ นิยมให้โดยการกิน การป้องกัน
วิธีอื่น คือ ระวังการติดเชื้อจากอุจจาระของ
ผู้ป่วย ควรใช้น้ำยาฆ่าเชื้อจากอุจจาระของคน
ที่เป็นเพื่อทำลายเชื้อ

เชื้อวัณโรค

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

- อาการ** ไข้เรื้อรัง (อาจไม่มีก็ได้) ไอ เบื่ออาหาร และ
ผอมลง ถ้าเป็นมากอาจไอเป็นเลือด โรคนี้มัก
เป็นที่ปอดแต่ก็อาจเป็นที่อวัยวะอื่นได้ เช่น
เยื่อหุ้มสมอง ต่อม้ำเหลือง กระดูก ถ้าใส่
- การติดต่อ** ติดต่อโดยทางละอองเสมหะของผู้ป่วย เช่น
จาม หรือไอรดน้ำกัน อาจติดต่อโดยทางแผล
ที่ผิวหนัง ถ้าสัมผัสกับเสมหะที่บ้วนออกมา
ใหม่ ๆ และยังมีเชื้อโรคที่ยังไม่ตายอยู่
- การป้องกัน** ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน และต้องฉีดทุกคน
การป้องกันวิธีอื่น คือ อย่าอยู่ใกล้หรือกิน
อาหารร่วมกับคนที่เป็นโรค และอย่าใช้สิ่งของ
ร่วมกัน

โรคบิด

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

คือแบคทีเรียชนิดหนึ่ง
เรียกว่า โปรโตซัว

อาการ คนที่เป็นจะถ่ายอุจจาระเหลวมีมูกและมักมีเลือดปน เลือดนี้ออกจากแผลในลำไส้ อุจจาระมักมีกลิ่นเหม็น ผู้ป่วยจะปวดท้อง บางครั้งปวดบิด ถ้าเป็นบิดมีตัวเรื้อรัง ผู้ป่วยจะเป็นโรคขาดอาหาร

การติดต่อ ติดต่อทางอุจจาระของผู้ป่วย โดยการกินอาหารและน้ำที่ไม่สะอาด หรือแมลงวันตอมหรือคนที่เป็นโรคเข้าส้วมแล้วล้างมือไม่สะอาดมาหยิบอาหารให้ผู้อื่นกิน ผู้นั้นก็จะได้รับเชื้อได้

การป้องกัน ป้องกันโดยอย่ากินอาหารที่สกปรก ภูตเน่า หรือมีแมลงวันตอม ถ่ายอุจจาระควรถ่ายในส้วมทุกครั้ง

โรคตับอักเสบ

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัส

อาการ อาจมีไข้หรือเจ็บคอ

แต่ก็มีอาการคลื่นไส้

เบื่ออาหาร อาเจียน ปวดท้อง แน่นในท้อง
และอ่อนเพลีย ผู้ป่วยจะมีอาการตาเหลือง
ตัวเหลืองและปัสสาวะสีเหลืองจัดขึ้น โรคนี้
บางครั้งอาจรุนแรงถึงตายหรือกลายเป็นโรค
ตับแข็งในระยะหลังได้

การติดต่อ ผู้ป่วยจะมีเชื้อโรคออกมาทางอุจจาระ และ
เชื้อโรคอาจจะติดไปในอาหารหรือน้ำที่ไม่
สะอาดทำให้ผู้อื่นติดโรคได้ เชื้อไวรัสตับอักเสบ
บางชนิดจะติดต่อโดยการให้เลือด เชื้อรุม หรือ
ใช้เข็มและกระบอกฉีดยาที่ไม่สะอาด หรือ
เครื่องมือทำฟันที่มีเชืื่อนี้อยู่

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน แต่มักให้ฉีดเฉพาะกับคนที่มีโอกาสรับเชื้อง่ายหรือสัมผัสโรคเท่านั้น การป้องกันวิธีอื่น คือ ระวังเรื่องความสะอาดของอาหารและน้ำดื่มระยะ ๑ สัปดาห์แรกของผู้ป่วยมีอาการ จะมีโอกาสติดต่อได้ง่าย และอาจมีเชื้อในอุจจาระของคนที่เป็นโรคได้ถึง ๒ - ๓ สัปดาห์ ผู้ป่วยต้องถ่ายลงส้วม ราดน้ำให้สะอาด ถ้าใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ ราดด้วยยิ่งดี

โรคระบาดตาแดง

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัส

อาการ เคืองตา คัน แสบตา

น้ำตาไหล ตาแดงและ

หนังตาบวม ต่อมาจะมีอาการคันคอกคล้ายเป็น
หูดและอาจมีไอร่วมด้วย นอกจากนั้นยังมี
โรคตาแดงจากเชื้อแบคทีเรียอื่นอีกซึ่งอาการ
จะต่างกัน

การติดต่อ ติดต่อกันโดยการสัมผัสตัวผู้ป่วยโดยตรง อาจ
รับเชื้อโดยละอองเสมหะ น้ำมูก น้ำลายของคน
ที่เป็นได้ ระยะที่ติดต่อย่างคือช่วง ๒-๓ วัน
แรก แต่หลังจากนั้นก็ยังสามารถรับเชื้อได้จนกว่า
ผู้ป่วยจะหาย

การป้องกัน โรคนี้ไม่มีวัคซีนฉีด การป้องกันวิธีอื่น คือ
อย่าอยู่ใกล้ชิดคนที่เป็นโรคตาแดง และอย่าใช้
เสื้อผ้า ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัว ผ้าขาวม้า แวนตา
หรือของใช้ส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น คนที่เป็นโรค
จะต้องหยุดอยู่บ้าน การใส่แว่นตาอย่างเดียว
จะไม่สามารถป้องกันการติดต่อได้

โรคไทฟอยด์

(ไข้รากสาคน้อย)

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

อาการ ไข้สูง และเป็นอยู่ได้นานถึง ๑ เดือน หรือมากกว่านั้น (ถ้าไม่ได้รับการรักษา) อาจมีอาการถ่ายเหลว แต่ส่วนมากจะท้องผูก เบื่ออาหาร อาจมีอาการปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน

การติดต่อ เชื้อโรคจะออกมาทางอุจจาระ ปัสสาวะของคนที่เป็นโรคทางเดินอาหารหรือดื่มน้ำที่ไม่สะอาด มีเชื้อโรคนี้ปะปนอยู่ จะทำให้เกิดโรคได้

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน ทุกคนควรได้รับการฉีด เพราะโรคนี้นักพบง่ายในเมืองไทย การป้องกันโดยวิธีอื่นคือ กินอาหารที่สะอาด ไม่ทิ้งค้างไว้และอย่าให้แมลงวัน แมลงสาบ มาเกาะคอม ผู้ป่วยต้องถ่ายลงส้วม ราดน้ำให้สะอาด ล้างก้นแล้วล้างมือให้สะอาดทุกครั้ง

โรคหิวขาดโรค

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ เกิดจาก

เชื้อแบคทีเรีย

อาการ อาการที่สำคัญคือ
ถ่ายอุจจาระเหลวอย่าง

รุนแรง คือถ่ายติด ๆ กัน และเป็นน้ำเกือบ
ไม่มีเนื้ออุจจาระเลย ลักษณะคล้ายน้ำขาวขำ
อาจมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน และมีไข้บ้าง
โรคนี้ต่างกับโรคอุจจาระร่วง จากเชื้ออื่นที่
อาการจะรุนแรงมาก และตายได้ในเวลาไม่กี่
ชั่วโมง เพราะร่างกายขาดน้ำและเกลือ

การติดต่อ

ติดต่อโดยการรับเชื้อที่ออกมาในอุจจาระหรือ
สิ่งที่ผู้ป่วยอาเจียนออกมา เช่น การกินอาหาร
หรือดื่มน้ำที่มีเชืื่อนี้ หรือเชื้อมีติดอยู่กับมือเมื่อ
กินอาหารหรือเอามือเข้าปากก็จะติดโรคได้
แมลงวันจะเป็นตัวนำเชื้อโดยตอมอุจจาระ
ของผู้ป่วยแล้วไปตอมอาหารที่เรากิน

การป้องกัน ป้องกันโดยการฉีดวัคซีน แต่ป้องกันไม่ได้เต็มที่
ทุกคนควรฉีดวัคซีนเมื่อมีโรคระบาด วัคซีน
ที่ฉีดจะป้องกันโรคได้ประมาณ ๒ - ๖ เดือน
จึงต้องฉีดซ้ำเมื่อจำเป็น การป้องกันโดยวิธีอื่น
คือ โรคนี้เป็นโรคระบาดร้ายแรง ถ้าสงสัยว่า
มีผู้ป่วยหรือหวาดกลัวโรคที่ใด จึงควรช่วยกันแจ้ง
เจ้าหน้าที่โดยด่วน มิฉะนั้นจะระบาดอย่าง
รวดเร็ว และอาจทำให้คนตายได้มาก อุจจาระ
และสิ่งของผู้ป่วยอาเจียนออกมาต้องรดน้ำด้วย
ยาฆ่าเชื้อ และอย่าทิ้งเรียราด

โรคอุจจาระร่วง

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เชื้อแบคทีเรีย หรือไวรัส

- อาการ** อาการอุจจาระร่วงหรือท้องเดินหรือถ่ายเหลวนี้ อาจมีความรุนแรงแตกต่างกัน เชื้อบางชนิด อาจทำให้มีไข้และคลื่นไส้อาเจียนร่วมด้วย
- การติดต่อ** ติดต่อโดยการกินเชื้อโรคที่ติดมากับอุจจาระของผู้ป่วยเช่นเดียวกับโรคอื่น ๆ ที่มีเชื้ออยู่ในอุจจาระ
- การป้องกัน** ป้องกันไม่ให้เชื้อโรคเข้าปากเช่นเดียวกับโรคอื่นที่มีเชื้ออยู่ในอุจจาระ เชื้อไวรัสบางชนิดที่ทำให้อุจจาระร่วง อาจติดต่อทางน้ำมูก น้ำลายของผู้ป่วยได้

โรคสมองและเยื่อหุ้มสมอง
อักเสบ

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ
เชื้อไวรัสและแบคทีเรีย
ชนิดต่าง ๆ

อาการ อาการไข้ ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน ชีพลง ใน
เด็กเล็กจะหงุดหงิดงอแงผิดปกติ เมื่ออาการ
รุนแรงขึ้น ผู้ป่วยอาจชักและไม่รู้สีกตัวจนถึงตายได้
สำหรับโรคสมองอักเสบอาจมีอาการเพ้อพูดหรือ
แสดงอาการผิดปกติต่าง ๆ อาจมีอาการเดินเซ
หรือเดินไม่ได้ เป็นโรคที่รุนแรงมากทั้งสองชนิด

การติดต่อ เชื้อแบคทีเรียชนิดต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุอาจ
ติดต่อโดยการรับละอองน้ำมูก น้ำลายของ
ผู้ป่วย สำหรับเชื้อไวรัสที่ทำให้เกิดโรคสมอง
อักเสบหรือเยื่อหุ้มสมองอักเสบนั้นอาจติดต่อได้
ทางอุจจาระหรือน้ำมูก น้ำลายของผู้ที่เป็นโรคนั้น

การป้องกัน ควรหลีกเลี่ยงการรับเชื้อโดยทางน้ำมูก น้ำลาย
และอุจจาระของผู้ป่วย เช่นเดียวกับโรคต่าง ๆ
ที่กล่าวมาแล้ว

โรคพิษสุนัขบ้า (โรคกลัวน้ำ)

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ เกิดจาก
เชื้อไวรัส

อาการ ระยะแรกผู้ป่วยจะรู้สึกชา ๆ หรือรู้สึกวูบ ๆ วาบ ๆ ที่แผลถูกสัตว์กัดและแขนขา หงุดหงิด ตื่นเต้นง่าย ต่อมาจะมีอาการคอแข็ง กลืนอาหารและน้ำไม่ได้จะรู้สึกเจ็บปวดที่คอ เวลาจะกลืนผู้ป่วยจะมีอาการสั่นกระตุกหรือชัก ตกใจมากขึ้น ต่อมาจะหายใจไม่ออก และชักมากขึ้นจนถึงหมดสติและตาย การที่ผู้ป่วยกลืนไม่ได้เพราะเจ็บปวดจากอาการเกร็งนั้น ทำให้คนเรียกโรคนี้ว่า “โรคกลัวน้ำ”

การติดต่อ เชื้อโรคพิษสุนัขบ้านี้เข้าสู่คนโดยการถูกสัตว์ตัวที่เป็นโรคกัด เพราะในน้ำลายของสัตว์นั้น ๆ จะมีเชื้อไวรัสนี้อยู่ ในเมืองไทยที่พบบากคือการถูกสุนัขกัด แต่สัตว์ชนิดอื่น ๆ เช่น แมว ค้างคาว ก็อาจนำเชื้อนี้ได้ ผู้ที่มีแผลที่ผิวหนัง

ถ้าถูกสัตว์ที่เป็นโรคเลียก็อาจรับเชื้อได้เช่นกัน
เมื่อได้รับเชื้อโรคแล้วจะใช้เวลา ๓ - ๘ สัปดาห์
จึงจะมีอาการ แต่บางครั้งอาจเร็วกว่านี้หรือ
อาจนานถึง ๑ ปี จึงจะเป็นโรคก็ได้

การป้องกัน ป้องกันโดยฉีดวัคซีนให้กับสัตว์เลี้ยง เช่น
หมาและแมว เพื่อป้องกันไม่ได้รับโรคมาน่าคน
การป้องกันวิธีอื่นคือ ถ้าถูกหมาหรือแมวหรือ
สัตว์อื่นกัดหรือข่วน ต้องรีบล้างน้ำฟอกสบู่ให้
สะอาดหลาย ๆ ครั้ง ถ้าสงสัยหรือไม่แน่ใจว่า
สัตว์นี้เป็นโรคพิษสุนัขบ้าหรือไม่ ให้รีบไปหา
หมอโดยด่วนเพราะอาจจำเป็นต้องฉีดเซรุ่ม
ป้องกันโรค โรคนี้มีอันตรายสูง ปัจจุบันยัง
ไม่มีทางรักษาให้หาย คนที่เป็นจึงตายทุกราย
การป้องกันที่สำคัญมากคือการพาสัตว์เลี้ยง
(หมา แมว) ไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้
ทุกตัว เพื่อไม่ให้ นำเชื้อเข้ามาสู่คน

โรคไข้จับสั่น

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากพาหิชนิดหนึ่ง

ชื่อ พลาสมอดิเคียม

อาการ ไข้หนาวสั่น ไข้มักจะสูง ปวดศีรษะ ชีด ถ้าเป็น
มากจะมีตัวเหลือง ตาเหลือง ท้องอาจจะดูใหญ่
เพราะตับ และม้ามโต

การติดต่อ ติดต่อโดยยุงก้นปล่องเป็นตัวนำเชื้อจากคนที่
เป็นโรคไปสู่คนอื่น

การป้องกัน พยายามอย่าให้ยุงกัด ถ้าเดินทางไปในพื้นที่มี
เชื้อมาลาเรีย ต้องกินยาป้องกัน

โรคพยาธิในลำไส้

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากพยาธิชนิดต่าง ๆ
เช่น พยาธิเข็มหมุด พยาธิ
ปากขอ พยาธิไส้เดือน
พยาธิตัวติด พยาธิเส้นม้วน

พยาธิใบไม้ เป็นต้น

อาการ

ผู้ป่วยอาจไม่มีอาการเลย หรืออาจมีอาการมาก
เช่น ถ้าพยาธิไปอุดตันในลำไส้จะทำให้ปวดท้อง
รุนแรง พยาธิบางชนิด เช่น พยาธิปากขอจะ
ดูดเลือดจากผนังลำไส้ที่มันเกาะติดอยู่ทำให้
ผู้ป่วยซีดได้มาก ๆ เพราะขาดเลือดและมี
อาการอ่อนเพลีย ส่วนใหญ่คนที่มียาธิจะผอม
ขาดอาหารและไม่แข็งแรง เพราะถูกพยาธิแย่ง
อาหารในลำไส้ บางรายจะมีอาการปวดท้อง
บ่อย ๆ คลื่นไส้ อาเจียน ถ่ายเหลว พยาธิ
เข็มหมุด จะทำให้คันก้น นอนหลับไม่สนิท
และอาจมีการอักเสบรอบ ๆ ทวารหนักและ
อวัยวะเพศ

การติดต่อ ติดต่อกันโดยการกินไข่หรือตัวอ่อนของพยาธิเข้าไป ไข่พยาธิจะพบอยู่ทั่วไปตามพื้นดิน ผักและผลไม้สดที่ล้างไม่สะอาด และในสัตว์ที่เป็นที่อาศัยของตัวอ่อน เช่น ปู ปลา กุ้ง กบ หอยน้ำจืด หมูและวัว พืชน้ำบางชนิด เช่น แห้ว เป็นต้น

การป้องกัน เนื้อสัตว์ทุกชนิดควรทำให้สุกก่อนกิน สำหรับ ผักผลไม้ที่กินดิบ ๆ ควรล้างให้สะอาดหรือ ปอกเปลือกเสียก่อน ถ่ายอุจจาระให้เป็นที แล้วกลบฝัง หรือเผาให้เรียบร้อยจะช่วยลด การปล่อยเชื้อพยาธิต่าง ๆ การถ่ายลงส้วม และรักษาส้วมให้สะอาดเสมอจะเป็นวิธีที่ดีที่สุด

โรคผิวหนัง

(กลาก เกาต์)

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ เกิดจาก
เชื้อราชนิดต่าง ๆ

- อาการ** จะเห็นรอยต่าง ๆ บนผิวหนังที่ต่าง ๆ บางชนิด อาจพบที่หนังหัวหรือผม เล็บ อาจมีอาการคัน
- การติดต่อ** ติดต่อกันโดยสัมผัสตัวหรือใช้ของร่วมกับคนที่ เป็น เช่น เสื้อผ้า ถุงเท้า รองเท้า เชื้อรา มักจะมีอยู่ตามที่ต่าง ๆ เสื้อผ้าที่หมักหมม ไม่สะอาด ในน้ำสกปรกและตามพื้นดิน
- การป้องกัน** รักษาความสะอาดของร่างกาย อาบน้ำทุกวัน สระผมบ่อย ๆ ซักเสื้อผ้าและผึ่งให้แห้งเสมอ ถ้าย่ำในน้ำต้องล้างเท้าฟอกสบู่

โรคหิด

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากแมลงชนิดหนึ่ง

อาการ เป็นเม็ดผื่นที่ผิวหนัง จะมีอาการคันมาก ส่วนใหญ่พบตามง่ามนิ้วมือ แต่ก็อาจพบที่อื่นได้ เช่น แขน ขา รักแร้ หน้าท้อง อวัยวะสืบพันธุ์ และส่วนล่างของก้น

การติดต่อ โดยการสัมผัสกับคนที่เป็น

การป้องกัน รักษาความสะอาดร่างกายด้วยการอาบน้ำ อย่างน้อยวันละ ๑ ครั้ง เสื้อผ้าควรซักบ่อย ๆ และอย่าสัมผัสเนื้อตัวของคนที่เป็นโรค

โรคเหา

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุ

เกิดจากแมลงชนิดหนึ่ง

อาการ ส่วนมากเป็นในเด็ก เหาจะอยู่บนหัวและอกไข
ติดอยู่ตามเส้นผม เด็กจะมีอาการคันหัวมาก
ทำให้บางครั้งมีหนังหัวอักเสบเป็นฝีเป็นหนอง
ได้

การติดต่อ ติดต่อกันโดยเล่นคลุกคลีใกล้ชิดกับคนที่เป็น
การป้องกัน สระผมบ่อย ๆ การตัดผมสั้นจะช่วยทำให้
รักษาความสะอาดได้ง่าย รักษาความสะอาด
ของผ้าห่ม หมอน มุ้ง โดยซักหรือนำออก
ตากแดดบ่อย ๆ อย่าเล่นใกล้ชิดกับคนที่เป็น

ตารางที่ ๑
กำหนดการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

อายุ	การให้วัคซีน	ป้องกันโรค	ครั้งที่
แรกเกิด ๑ เดือน	ฉีด BCG	วัณโรค	—
๒ - ๓ เดือน	ฉีด DTP กิน OPV	คอตีบ บาดทะยัก ไอกรน โปลิโอ	๑ ๑
๔ - ๕ เดือน	ฉีด DTP กิน OPV	คอตีบ บาดทะยัก ไอกรน โปลิโอ	๒ ๒
๖ - ๗ เดือน	ฉีด DTP กิน OPV	คอตีบ บาดทะยัก ไอกรน โปลิโอ	๓ ๓
๘ - ๑๒ เดือน	ฉีด Measles	หัด	—

๑๒ - ๒ ปี	ฉีด DTP กิน OPV	คอตีบ บาดทะยัก ไอกรน โปлио	กระตุ้น
๔ - ๗ ปี	ฉีด DTP(dT) ฉีด BCG ฉีด Typhoid	คอตีบ บาดทะยัก ไอกรน (คอตีบ บาดทะยัก) วัณโรค ไข้รากสาดน้อย	กระตุ้น ซ้ำ —
๑๑ - ๑๔ ปี	ฉีด dT ฉีด Typhoid ฉีด Rubella	คอตีบ บาดทะยัก ไข้รากสาดน้อย หัดเยอรมัน	กระตุ้น — —
หญิงมีครรภ์ พบครั้งแรก	ฉีด T	บาดทะยักในเด็กเกิดใหม่	๑
๑ - ๒ เดือน ต่อมา	ฉีด T	บาดทะยักในเด็กเกิดใหม่	๒

ตารางที่ ๒

กำหนดการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคสำหรับเด็กอายุ ๗ ปีขึ้นไป
และยังไม่เคยได้รับวัคซีนอย่างใดมาก่อน

อายุ	การให้วัคซีน	ป้องกันโรค	ครั้งที่	หมายเหตุ
ครั้งแรก	ฉีด dT ฉีด BCG	คอตีบ บาดทะยัก วัณโรค	๑	
ห่างจากครั้งแรก ๑ เดือน	ฉีด Typhoid	ไข้รากสาดน้อย	—	
ห่างจากครั้งแรก ๒ เดือน	ฉีด dT	คอตีบ บาดทะยัก	๒	
ห่างจากครั้งแรก ๑ ปี	ฉีด dT	คอตีบ บาดทะยัก	กระตุ้น	
อายุประมาณ ๑๑ - ๑๔ ปี	ฉีด dT ฉีด Typhoid ฉีด Rubella	คอตีบ บาดทะยัก ไข้รากสาดน้อย หัดเยอรมัน	กระตุ้น — —	

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ขำศึก
ที่มองไม่เห็นตัว เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ ตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ กระทรวงศึกษาธิการ พิจารณา
แล้วอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๐

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้เรียบเรียง

นางฉวีวรรณ จุณณานนท์

ผู้จัดทำภาพประกอบ

นายมลชัย กิ่งแก้ว

คณะกรรมการตรวจ

๑. นายสมพงษ์ พลະสุรย์ ประธานกรรมการ
๒. นางประทุมพร สุวรรณตรา กรรมการ
๓. นางจิตติรัตน์ พุกจินดา กรรมการ
๔. นางสาวสำลี ทองธิว กรรมการ
๕. นางนฤมล สุทธฐาน กรรมการ
๖. นางหยยา อารีวงศ์ กรรมการ
๗. นายสุเทพ จิตรชน กรรมการ
๘. นางรัตนา ภาชาฤทธิ์ กรรมการและเลขานุการ

คณะบรรณาธิการ

๑. นางสุภรณ์ สภาพงศ์ หัวหน้าคณะบรรณาธิการ
๒. นางสาวพรเพ็ญ ปทุมสิริ บรรณาธิการ
๓. นางสาวดา วัยวุฒิ บรรณาธิการ
๔. นางสาวเพราพรรณ โกมลมาลย์ บรรณาธิการ
๕. นางสาวจำเริญ โห้ไทย บรรณาธิการ
๖. นางสาวนิตยา สุธีรวุฒิ บรรณาธิการ

๓. นายสมเจตน์ กาพดิษฐ์	บรรณาธิการ
๔. นายประเทศ สุขสถิตย์	บรรณาธิการ
๕. นายปัญญา ไชยะคำ	บรรณาธิการ
๑๐. นายวิริยะ สิริสิงห	บรรณาธิการ
๑๑. นางสาวยุพิน ธาครี	บรรณาธิการ
๑๒. นายสุระ ดามาพงษ์	บรรณาธิการ
๑๓. นางสาววิณา อัครธรรม	บรรณาธิการ
๑๔. นางวัฒนา บุญเสนอ	บรรณาธิการ
๑๕. นางสาวพริ้มเพรา คงชนะ	บรรณาธิการ
๑๖. นางสาวปราณี สิ้นธุสอาด	บรรณาธิการ
๑๗. นางวันเพ็ญ สุทธากาศ	บรรณาธิการ
๑๘. นางสุกัญญา งามบรรจง	บรรณาธิการ
๑๙. นางเรียมพร อธิปอนันต์	บรรณาธิการ
๒๐. นางสาวสุชาดา กังวาลยศศักดิ์	บรรณาธิการ
๒๑. นางรัตนา ภาชาฤทธิ์	บรรณาธิการและเลขานุการ

